

ONU
Consiliul Economic și Social
E/CN.4/1990/28 * /
18 Decembrie 1989
Comisia pentru Drepturile Omului
Cea de a 46-a sesiune
Punctul 13 al agendei provizorii

**PROBLEMA ÎNCĂLCĂRII DREPTURILOR OMULUI ȘI
A LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE ORICE PARTE A
LUMII, ÎN PARTICULAR ȚĂRI COLONIZATE ȘI ALTE
ȚĂRI ȘI TERITORII DEPENDENTE**

**Raport trimis la 18 decembrie 1989 de către dl. J. Voyame,
Raportor Special numit în conformitate cu
Rezoluția nr 1989/75 a Comisiei pentru Drepturile Omului**

* / Având în vedere evenimentele care au avut loc de la finalizarea prezentului raport, Raportorul Special va trimite Comisiei pentru Drepturile Omului un act adițional la documentul E/CN.4/1990/28.

CUPRINS

	Paragrafe	Pagina
INTRODUCERE	1-11	1
I. MANDATUL ȘI METODELE DE LUCRU ALE RAPORTORULUI SPECIAL	12-26	2
II. INFORMAȚII GENERALE	27-42	6
III. CADRUL JURIDIC	43-54	10
A. Instrumente internaționale pentru drepturile omului la care România este parte	43-50	10
B. Legislația română în domeniul drepturilor omului	51 – 54	12
IV. SITUAȚIA DREPTURILOR OMULUI ÎN ROMÂNIA	55 – 210	13
A. Dreptul la viață și la integritate fizică și morală; respectarea confidențialității	56 – 79	13

B. Administrarea justiției	80-100	17
C. Libertatea de mișcare	101-114	20
D. Libertatea de gândire, conștiință, religie sau credință	115-126	23
E. Libertatea de opinie și exprimare	127-138	25
F. Dreptul de adunare și asociere; participarea la gestionarea afacerilor publice	139-147	28
G. Dreptul la muncă; drepturile sindicatelor	148-164	29
H. Dreptul la un nivel de trai adecvat	165-175	32
I. Dreptul la educație; drepturile culturale	176-188	34
J. Drepturile persoanelor aparținând minorităților	211 – 235	41

V. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

ANEXE

I. Cazuri specifice	46
II. Cazuri de cereri de reîntregire a familiei	65 ¹

INTRODUCERE

1. La cea de-a patruzeci și cincea sesiune, Comisia pentru Drepturile Omului a adoptat, la 9 martie 1989, rezoluția 1989/75 intitulată „Situția drepturilor omului în România”. În această rezoluție, Comisia: și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu acuzațiile privind grave încălcări ale drepturilor omului și libertăților fundamentale în România; a remarcat faptul că politica de sistematizare rurală ar fi dus, dacă era pusă în aplicare, la o încălcare suplimentară a drepturilor omului ale unor sectoare mari ale populației; a observat în continuare că exprimarea la nivel internațional, pe scară largă, a îngrijorării a contribuit la modificarea prezentării acestei politici; și-a exprimat îngrijorarea față de impunerea unor obstacole semnificative în calea menținerii identității culturale a minorităților naționale ale României; a constatat cu îngrijorare că cetățenii români căutaseră și continuau să caute protecție și refugiu în țările vecine, din motive legate de grave violări ale drepturilor omului; și a îndemnat guvernul român să își respecte obligațiile internaționale în conformitate cu Pactele Internaționale privind Drepturile Omului.

2. Comisia a decis să solicite Președintelui său, după consultarea Biroului, numirea unui Raportor Special care să examineze situația drepturilor omului din România. Aceasta a solicitat Raportorului Special să îi prezinte un raport la cea de-a patruzeci și șasea sesiune.

3. La prima sa sesiune periodică din 1989, din 24 mai, Consiliul Economic și Social a adoptat decizia nr 1989/154 de aprobare a rezoluției Comisiei nr 1989/75.

4. În temeiul acestei rezoluții, Președintele celei de-a patruzeci și cincea ședințe a Comisiei pentru Drepturile Omului, după consultarea membrilor Biroului, l-a numit

¹ Nu am reprodus această secțiune. Numărul paginii din Cuprins este cel al manuscrisului transmis Comisiei pentru Drepturile Omului, nu al NRDO. Traducerea fost făcută de Cristina Andreescu) (nota NRDO).

Raportor Special pe dl. Joseph Voyame (Elveția) cu un mandat de examinare a situației drepturilor omului în România.

5. Raport de mai jos a fost trimis Comisiei pentru drepturile omului în conformitate cu dispozițiile alineatului 9 din rezoluția nr 1989/75.

6. În capitolul I, Raportorul Special descrie termenii mandatului său, metodele sale de lucru și activitățile pe care le-a desfășurat în îndeplinirea sarcinii încredințate.

7. Capitolul II conține o scurtă descriere a contextului istoric și politic și a factorilor socio-economici, în măsura în care aceștia pot afecta, și promova o mai bună înțelegere, a situației drepturilor omului în România.

8. Capitolul III descrie cadrul juridic general și se referă la principalele instrumente internaționale pentru drepturile omului la care România este parte și la principiile de bază ale dreptului românesc referitoare la drepturile omului.

9. Capitolul IV tratează situația drepturilor omului în România. Conține o enumerare a standardelor legislative aplicabile în România care garantează diversele drepturi ale omului și libertăți fundamentale; și informații cu privire la încălcările acestor drepturi și libertăți.

10. În sfârșit, în capitolul V, Raportorul Special prezintă un număr de concluzii și recomandări care decurg din analiza sa a informațiilor compilate cu privire la situația drepturilor omului în România.

11. O serie de cazuri specifice care ilustrează informațiile furnizate în capitolul IV și cazuri de cereri de reîntregire a familiei sunt enumerate în anexele I și II.

I. MANDATUL ȘI METODELE DE LUCRU ALE RAPORTORULUI SPECIAL

12. Prezentul raport a fost întocmit în conformitate cu rezoluția nr 1989/75 a Comisiei pentru Drepturile Omului. În îndeplinirea mandatului său, Raportorul Special s-a străduit „să caute informații relevante din partea Guvernului României, a agențiilor specializate și a organizațiilor interguvernamentale și neguvernamentale”(paragraful 8).

13. Pentru a-și putea îndeplini sarcina cât mai bine posibil și deoarece Comisia a cerut „guvernului României să coopereze cu Comisia și Raportorul Special” (paragraful 10), la 15 iunie 1989 Raportorul Special a adresat următoarea scrisoare ministrului afacerilor externe al Republicii Socialiste România:

„Am onoarea de a face referire la rezoluția 1989/75 adoptată de Comisia pentru Drepturile Omului la 9 martie 1989 și intitulată „Situația drepturilor omului în România”, al cărei text este atașat. Prezenta rezoluție a fost aprobată de Consiliul Economic și Social, în decizia sa 1989/154 din 24 mai 1989.

În conformitate cu prevederile rezoluției 1989/75, președintele Comisiei pentru Drepturile Omului m-a numit Raportor Special, cu un mandat pentru a examina situația drepturilor omului în România. Am fost de acord să îndeplinesc aceste funcții, fiind pe deplin conștient de importanța responsabilităților ce mi-au fost încredințate de către Comisie. Doresc să vă asigur că voi face toate eforturile posibile pentru a-mi îndeplini mandatul în cel mai imparțial și obiectiv mod posibil.

În acest scop, în timpul examinării situației și în pregătirea raportului, mă voi strădui să obțin informații relevante, precise și de încredere.

În acest sens, Guvernul dvs. ar fi, fără îndoială, o sursă de informații esențiale și foarte valoroase. Deși am luat act de poziția Guvernului României afirmată la cele mai recente sesiuni ale Comisiei pentru Drepturile Omului și ale Consiliului Economic și Social, aș fi foarte recunoscător Guvernului dvs. dacă ar coopera cu mine pentru a-mi permite să prezint Comisiei o imagine cuprinzătoare a situației drepturilor omului în România.

Pentru activitatea mea ar fi de asemenea important să stabilesc contacte directe cu autoritățile române competente. Prin urmare, aș fi foarte recunoscător dacă v-ați oferi bunele oficii pentru a-mi permite să vizitez România și pentru a facilita aranjamentele necesare pentru o astfel de vizită. Rămân, desigur, la dispoziția Reprezentantului Permanent al Republicii Socialiste România la Oficiul Națiunilor Unite de la Geneva pentru orice consultări pe care Guvernul dvs ar dori să le organizeze privind procedurile pentru îndeplinirea mandatului meu”.

14. Într-o scrisoare din 30 iunie 1989, Reprezentantul Permanent al României la Oficiul Națiunilor Unite de la Geneva a informat Raportorul Special privind răspunsul autorităților române, care afirma că:

„... România a declarat rezoluția adoptată de Comisia pentru Drepturile Omului la 9 martie 1989 nulă și neavenită. Rezultă că orice acțiune referitoare la punerea în aplicare a prezentei rezoluții este, de asemenea, nulă și neavenită”.

15. O declarație similară care reflecta poziția oficială a Guvernului român cu privire la acest mandat a fost făcută de observatorul din partea Republicii Socialiste România la a patruzeci și cincea sesiune a Comisiei pentru Drepturile Omului din 9 martie 1989, în cursul examinării proiectului de rezoluție privind situația drepturilor omului în România (E/CN.4/1989/SR.56). Reprezentantul Permanent al Republicii Socialiste România a reiterat această poziție și într-o declarație făcută în cadrul celei de-a doua Comisii la prima sesiune ordinară din 1989 a Consiliului Economic și Social din 16 mai 1989.

16. Având în vedere poziția de principiu a Guvernului României, Raportorul Special s-a străduit să afle despre situația drepturilor omului în România utilizând cât de bine posibil sursele disponibile. În acest scop, a luat act de diferite documente care reflectă poziția Guvernului României cu privire la drepturile omului sau conțin informații specifice furnizate de autoritățile române cu privire la legislația și practica privind drepturile omului.

17. Sursele oficiale române la care a avut acces Raportorul Special includ un document transmis de autoritățile române Secretarului General al Națiunilor Unite la 14 aprilie 1989 și intitulat „Fapte și date privind dezvoltarea socio-economică a României și garantarea drepturilor fundamentale ale omului și libertăților fundamentale”, precum și un document transmis Parlamentului European la 8 septembrie 1989 și intitulat „Date privind dezvoltarea socio-economică a României; procesul de dezvoltare și modernizare a comunităților rurale; garantarea libertăților și drepturilor fundamentale ale tuturor cetățenilor români”.

18. Raportorul Special a consultat, de asemenea, următoarele rapoarte transmise

de România organelor de monitorizare înființate pentru a pune în aplicare principalele instrumente internaționale pentru drepturile omului la care România este parte:

- (a) Al șaptelea și al optulea raport periodic transmise de către România Comitetului pentru Eliminarea Discriminării Rasiale (CERD/C/132/Add.4) în temeiul Articolului 9 din Convenția Internațională privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Rasială și rezumatul procesului verbal al celei de-a 821-a ședințe desfășurate în cadrul celei de-a treizeci și șasea sesiuni a Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale (CERD/C/SR.821);
- (b) Al doilea raport periodic transmis de România în conformitate cu rezoluția 1988 (L~) a Consiliului Economic și Social privind drepturile reglementate de articolele 6-9 din Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (E/1984/7/Add.17) și rezumatul procesului verbal al celei de-a zecea ședințe desfășurate în cadrul primei sesiuni ordinare din 1985 a Grupului de lucru al Experților Guvernamentali pentru Punerea în aplicare a Pactului Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (E/1985/WG.1/SR.10);
- (c) Al doilea raport periodic transmis de România Comitetului pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale privind drepturile reglementate de articolele 10-12 din Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (E/1986/4/Add.17) și rezumatul procesului verbal al celei de-a 6-a ședințe desfășurate în cadrul celei de-a doua sesiuni a Comitetului pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale (E/C.12/1988/SR.6);
- (d) Raportul periodic transmis de România în conformitate cu Rezoluția 1988 a Consiliului Economic și Social (LX) privind drepturile prevăzute de articolele 13-15 din Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (E/1982/3/Add.13), și rezumatul procesului verbal al celei de-a 17-a ședințe desfășurate în cadrul primei sesiuni ordinare din 1982 a Grupului de lucru al Experților Guvernamentali pentru Punerea în aplicare a Pactului Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (E/1982/WG.1/SR.17);
- (e) Al doilea raport transmis de România Comitetului pentru Drepturile Omului, în conformitate cu articolul 40 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice (CCFR/C/32/Add.10), și rezumatul procesului verbal al ședințelor 740-743 desfășurate în cadrul celei de-a treizecea sesiuni a Comitetului pentru Drepturile Omului (CCPR/C/SR.740-743).

19. Raportorul Special a luat act de răspunsurile autorităților române privind acuzațiile de încălcare a drepturilor omului furnizate în conformitate cu diverse proceduri, cum ar fi comunicările transmise în conformitate cu procedura de confidențialitate (Rezoluția 1503 a Consiliului Economic și Social (XLVIII)) sau afirmațiile Raportorului Special al Comitetului pentru Drepturile Omului privind incidente și acțiuni guvernamentale incompatibile cu dispozițiile Declarației privind Eliminarea Tuturor Formelor de Intoleranță și a Discriminării bazate pe Religie sau Credință.

20. Raportorul Special a luat în considerare în continuare de rezumatele proceselor verbal ale ședințelor diferitelor organisme ale Organizației Națiunilor Unite în cadrul cărora a fost discutată situația drepturilor omului în România. Printre aceste organisme

se numără Comitetul pentru Drepturile Omului și Subcomisia privind Prevenirea Discriminării și Protecția Minoritatilor.

21. În conformitate cu mandatul său, Raportorul Special a trimis, de asemenea, la 18 august 1989 o solicitare de informații agențiilor specializate relevante și organizațiilor interguvernamentale și neguvernamentale. A luat act de informațiile care i-au fost furnizate de diverse agenții și organizații specializate ca răspuns la solicitarea sa. Raportorul Special dorește să se refere în special la informațiile pe care le-a primit de la agenții specializate care au trebuit să se ocupe, în sferele lor de competență, de teme legate de mandatul său. Aceste informații includ raportul asupra misiunii de constatare a unei delegații UNESCO în România în perioada 18-24 aprilie 1989, ca parte a responsabilității organizației pentru protecția patrimoniului cultural, precum și comentariile făcute recent de organele de monitorizare ale Organizației Internaționale a Muncii (OIM) privind punerea în aplicare de către România a convențiilor internaționale în domeniul muncii legate de drepturile fundamentale ale omului, în special Convenția nr. 29 privind Munca Forțată sau Obligatorie, 1930, Convenția nr. 87 privind Libertatea Sindicală și Apărarea Dreptului Sindical, 1948, și Convenția nr. 111 privind Discriminarea în Domeniul Ocupării Forței de Muncă și Exercițiului Profesiei, 1958. Raportorul Special a consultat, de asemenea, răspunsurile guvernului român la acuzații referitoare la sferele de competență ale OIM, în special răspunsul din 9 iunie 1989, circulat la cea de-a 76-a Conferință Internațională a Muncii, la scrisoarea din 17 martie 1989 din partea Departamentului Standarde Internaționale de Muncă cu privire la punerea în aplicare a Convenției nr. III, și comentariile României din 7 octombrie 1989 și aduse la cunoștința celei de-a 244-a ședințe a Organului de Conducere al OIM privind plângerea introdusă de o serie de reprezentanți ai muncitorilor din Statele membre ale OIM în conformitate cu Articolul 26 din Constituția OIM.

22. Raportorul Special a audiat, de asemenea, mărturiile ale multor persoane cu informații recente privind situația drepturilor omului în România. A primit o cantitate importantă de documentație de la diverse organizații neguvernamentale și persoane fizice.

23. Întrucât Raportorul Special nu a primit de la Guvernul României o replică favorabilă care să-i fi permis accesul, în conformitate cu mandatul său, la surse directe de informații din România, acesta a făcut o vizită, între 24 și 29 septembrie 1989, în Ungaria, unde se găseau un număr mare de români (se raportase că peste 20.000 trecuseră granița fără autorizație între mijlocul anului 1987 și octombrie 1989), mulți dintre ei având experiențe recente legate de situația din țara lor. În cadrul acestei vizite, Raportorul Special a putut colecta informații recente, comunicate personal de cetățeni români și alte persoane.

24. După ce a consultat sursele disponibile și astfel s-a familiarizat cu situația drepturilor omului din România, la 30 octombrie 1989 Raportorul Special a adresat încă o scrisoare Ministrului Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România. În această scrisoare, a luat act de poziția Guvernului României, dar a informat autoritățile române că informațiile pe care le-a colectat includeau acuzații de încălcare a drepturilor omului. Raportorul Special a transmis alături de scrisoare un rezumat al acuzațiilor, împreună cu o listă de cazuri specifice și o listă de cazuri de cereri de reîntregire a familiei care i-au fost aduse la cunoștință. Având în vedere seriozitatea acuzațiilor, el a invitat din nou

autoritățile române competente să coopereze cu el și să transmită comentariile lor cu privire la aceste acuzații, astfel încât cele mai complete și precise informații disponibile să poată fi prezentate Comisiei.

25. Într-o notă adresată Centrului pentru Drepturile Omului la 14 noiembrie 1989, Misiunea Permanentă a României la Oficiul Națiunilor Unite de la Geneva a reiterat poziția României, prezentată în scrisoarea din 30 iunie 1989 din partea Reprezentantului Permanent al României.

26. La 11 decembrie 1989, Raportorul Special a trimis autorităților române o versiune actualizată a listei de cazuri specifice și a listei de cereri de reîntregire a familiei care le fuseseră transmise la 30 octombrie 1989. În lipsa unui răspuns din partea autorităților române, Raportorul Special a finalizat prezentul raport la 18 decembrie 1989.

II. INFORMAȚII GENERALE

27. România are o suprafață de 237.500 de kilometri pătrați și o populație de aproximativ 23 de milioane. Aproape jumătate din populație (11,8 milioane de persoane) trăiește în zone urbane. Până la ultima reformă administrativă din 17 aprilie 1989, țara a fost împărțită în 40 de județe, plus Municipiul București, 237 orașe și 2.705 comune cuprinzând 13.123 de sate (care nu au o structură administrativă proprie).

28. În termeni istorici, Unirea, în ianuarie 1859, a Moldovei și Țării Românești a pus bazele Statului Român modern. Independența României a fost proclamată în 1877 și recunoscută de Congresul de la Berlin din 1878. În urma Primului Război Mondial și a dezmembrării Imperiului Austro-Ungar, prin Tratatul de la Trianon din 1920, România a dobândit Transilvania, Basarabia și Bucovina. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, nordul Transilvaniei a fost anexat de Ungaria. Bucovina de Nord și Basarabia au fost cedate Uniunii Sovietice și sudul Dobrogei a fost cedat Bulgariei. Tratatul de Pace semnat la Paris la 10 februarie 1947 a restabilit frontiera din 1920 între Ungaria și România și suveranitatea Statului Român asupra întregii Transilvanii.

29. Un guvern pro-sovietic condus de Petru Groza a fost instalat în martie 1945. După alegerile din 1946, majoritatea posturilor guvernamentale au fost acordate comunistilor. În decembrie 1947, în urma abdicării Regelui, Parlamentul a anunțat înființarea unei Republici Populare (redenumită Republica Socialistă România în 1965). Prima Constituție a Republicii a fost adoptată în 1948.

30. Conform Constituției din 1965 (republicată în 1987), România este un stat unitar și o republică socialistă, unde Partidul Comunist Român este forța politică de frunte a întregii societăți” (art. 3).

31. Organul suprem al puterii de stat este Marea Adunare Națională, singurul organ legislativ, care se întrunește de obicei de două ori pe an. În conformitate cu legea electorală, Frontul pentru Democrație și Unitate Socialistă (care este compus din toate forțele politice și sociale ale țării și din toate organizațiile civice și populare) organizează alegeri sub conducerea Partidului Comunist și „nominalizează deputații din Marea Adunare Națională și consiliile populare” (art. 3).

32. Consiliul de Stat, organul suprem al puterii de Stat care funcționează permanent, este subordonat Marii Adunări Naționale și ales de aceasta. Consiliul este condus de Președintele Republicii. Actualul președinte al Republicii, Nicolae Ceaușescu, a fost ales în martie 1974 și reales în 1975, 1980 și 1985 și este președinte al Consiliului de Stat din decembrie 1967. Este de asemenea Secretar General al Partidului Comunist Român din martie 1965 și președinte al Frontului Democrației și Unității Socialiste. În plus, este președinte al Consiliului Național al Muncitorilor, Consiliului Național Agricol, Consiliului Suprem de Dezvoltare Economică și Socială, la care a fost adăugat recent Comitetul de Stat al Planificării, și Consiliul Apărării.

33. Funcțiile Consiliului de Stat sunt, inter alia: să elaboreze proiecte legislative (deși nu poate modifica Constituția); să numească și să demită Primul Ministru și Consiliul de Miniștri dacă Marea Adunare Națională nu este în sesiune; și să interpreteze legile în vigoare. Consiliile populare, care sunt organe locale ale puterii de Stat, sunt responsabile de administrația locală. Acestea asigură „dezvoltarea economică, socială, culturală și civică a unităților administrativ-teritoriale unde au fost alese, apărarea proprietății socialiste, protecția drepturilor cetățenilor, legalitatea socialistă și menținerea ordinii publice” (Constituția, art. 86). Consiliul Miniștrilor este un organ administrativ care monitorizează implementarea deciziilor Marii Adunări Naționale.

34. În conformitate cu Constituția, justiția este administrată de Curtea Supremă, instanțele județene, instanțele magistraților și instanțele militare (art. 101). Curtea Supremă este aleasă de Marea Adunare Națională. Procurorul general, care este responsabil pentru activitatea Procuraturii, este ales de asemenea de Marea Adunare Națională. Procuratura „monitorizează activitatea organelor de urmărire penală și a celor de condamnare” și asigură respectarea legalității și apărarea regimului socialist (art. 112). Judecătorii și evaluatorii poporului și procurorii-șefi ai județelor și ai municipiului București sunt aleși de Consiliile Poporului. Marea Adunare Națională și, între sesiuni, Consiliul de Stat sunt abilitate să acorde amnistie. În ultimii ani, au fost acordate amnistii în mod regulat prin decret (17 din 1965 până în prezent), în anii 1981, 1984, 1986, 1987 și 1988. În baza decretului de amnistie publicat la 27 ianuarie 1988, toate persoanele condamnate la 10 ani de închisoare sau mai puțin au fost amnistiați. Sentințele mai mari de 10 ani au fost reduse la jumătate, iar pedepsele cu moartea au fost comutate la 20 de ani de închisoare.

35. Până la cel de-al doilea război mondial, în România au existat 60 de culte religioase. Conform Decretului nr. 177/1948 din 1948, cultele care doresc să-și organizeze activitățile trebuie recunoscute prin decretul Consiliului de Stat, la recomandarea Departamentului Cultelor. În prezent, 14 culte religioase își desfășoară activitatea pe baza statutelor adoptate prin acord cu Statul. Biserica Ortodoxă are între 16 și 18 milioane de membri. A doua cea mai mare biserică este Biserica Romano-Catolică, cu aproximativ 1,3 milioane de membri, dintre care majoritatea (aproximativ 700.000) sunt de origine etnică maghiară și aproximativ 100.000 de origine germană. Dintre bisericile protestante, cea mai mare este Biserica Reformată, care este compusă în primul rând din maghiari. Poate fi menționată și Biserica Luterană, compusă în principal din sași, și Biserica Baptistă. Comunitatea evreiască a avut aproximativ 400.000 de membri după cel de-al Doilea Război Mondial, dar majoritatea au emigrat și doar aproximativ 20.000 au rămas în ziua de azi. Bisericile

nerecunoscute în mod legal includ Biserica Unită Greco-Catolică, care a fost desființată oficial prin decret guvernamental la 1 decembrie 1948 și care are potrivit rapoartelor mai mult de 1,5 milioane de membri, Armata Domnului, cu aproximativ 400.000 de membri, Martorii lui Iehova și Biserica Nazarineană.

36. Pe lângă etnicii români (89,1 la sută din populația totală, conform recensământului din 1977), România include minorități cunoscute oficial drept „naționalități conlocuitoare”, printre care etnici maghiari, estimați a fi între 1,7 și 2,5 milioane (7,7% din populație), romi, estimați a fi între câteva sute de mii și peste 1 milion (0,4 % din populație), etnici germani, estimați la aproximativ 250.000 (1,5% din populație), etnici ucrainieni, sîrbo-croați și evrei (0,3 % și respectiv 0,2 % și 0,1 % din populație) și etnici ruși, tătari, slovaci și turci (fiecare grup reprezentând mai puțin de 0,1 % din populație). Toate cifrele de mai sus se bazează pe recensământul din 1977. Există și o comunitate catolică de limbă maghiară, ceangăii, care trăiesc în Moldova de câteva secole și numără aproximativ 250.000 de persoane. Ceangăii nu sunt recunoscuți oficial ca una dintre „naționalitățile conlocuitoare”.

37. Economia românească „este o economie socialistă bazată pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție” (Constituție, art. 5). Naționalizarea instituțiilor industriale și financiare și colectivizarea agriculturii a început în 1948. La începutul anilor 1980, au fost luate noi măsuri pentru a limita sectorul nesocialist al economiei. A fost create astfel un sistem pentru controlul producției agricole din satele neorganizate (9,4 la sută din terenurile agricole, 4,9 la sută din terenul arabil) și de pe parcelele date țăranilor din cadrul cooperativelor pentru uz propriu (6,1 la sută din terenurile agricole) și au fost instituite livrări obligatorii către Fondul de Stat, în cantități și la prețuri impuse. Economia românească a fost în principal agricolă până la cel de-al Doilea Război Mondial, dar apoi a fost complet restructurată și modernizată. Sectorul industrial reprezintă acum peste 60% din venitul național. Strategia economică se concentrează în principal pe industria grea (petrol, gaze naturale, minerit, fier și oțel, inginerie mecanică, industria chimică, prelucrarea cherestelei). Din cauza politicii din 1981 de accelerare a rambursării datoriei externe, care inițial se ridica la peste 10 miliarde de dolari și, potrivit unui anunț din martie 1989, fusese rambursată integral, împreună cu costurile importurilor necesare pentru operarea industriei siderurgică și petrochimică, o mare parte din producția agricolă a țării a fost exportată. Măsuri de austeritate au fost decretate din 1981. Armata și-a asumat responsabilitatea pentru anumite sectoare ale economiei, în special transporturi și telecomunicații, activități portuare, șantiere navale naționale, minerit și energie.

38. Pentru atingerea obiectivelor de industrializare accelerată, în octombrie 1967, Comitetul Central al Partidului Comunist Român a adoptat „principii pentru îmbunătățirea organizării administrativ-teritoriale a României și sistematizarea zonelor rurale”. Scopul acestei restructurări a fost de a comprima satele în zone cu concentrație mare de construcții pentru a crește densitatea populației și a reduce suprafața terenului utilizat. Aceste sate urmau astfel să fie transformate în centre de agricultură pe scară largă, unde să poată fi înființate industrii. Programul de dezvoltare a comunităților rurale aprobat de Parlament în urmă cu 15 ani (Legea nr. 54/1974) a fost conceput în mod oficial pentru a stabili populația zonelor rurale și pentru a reduce migrația către orașe prin promovarea dezvoltării

comunelor. Principalul instrument juridic al sistematizării a fost Legea nr 58/1974 privind planificarea urbană și rurală. O serie de reforme ale structurii administrative au fost puse în aplicare în scopul implementării acestei politici. Cea mai recentă a avut loc la 17 aprilie 1989 și stabilește trei niveluri de organizare: 40 de județe; municipalități și orașe, care au crescut în număr de la 237 la 265 când 28 de centre agro-industriale au primit statutul de oraș; 2.359 de comune care includ orașe-centru și peste 13.000 de sate fără o structură administrativă proprie.

39. Comunitățile rurale pot fi împărțite în patru categorii, în funcție de prioritatea acordată dezvoltării lor:

- (i) 540 de centre agro-industriale care urmează să devină orașe (unele sunt deja). Acestea vor oferi servicii comunitare populației care trăiește pe o rază de 15-20 km. Ele nu reprezintă o categorie administrativă specială (sunt comune), dar o mică echipă este responsabilă de coordonarea politicii de dezvoltare;
- (ii) 1.800 orașe-centru (care vor deveni pe termen lung centre agro-industriale);
- (iii) Sate mari, care nu vor deveni centre agro-industriale, dar vor fi totuși modernizate;
- (iv) Sate mici, care nu au perspective de dezvoltare și nu vor fi modernizate.

Aparent există aproximativ 10.000 de sate din a treia și a patra categorie. Dintre satele din categoria a patra, 500 au mai puțin de 50 de locuitori și 200 au fost deja abandonate.

40. La marginea orașelor mari sunt acum construite cartiere moderne. În București, în conformitate cu observațiile misiunii UNESCO în România din aprilie 1989, „dezvoltări urbane tip fâșie răsar în toată fosta zonă agricolă din jurul capitalei. Satele mici din apropierea orașelor mari (inclusiv București) devin astfel zone urbane cu clădiri înalte de-a lungul drumurilor principale, deși mai există încă câteva căsuțe izolate ca dovadă a faptului că aceste sate au existat cândva. La marginea Bucureștiului, o mare parte din sate au fost complet distruse pentru a permite construcția de noi infrastructuri (uzina hidraulică, de exemplu) și locuințe noi, în special în Mihăilești, Cornetu, Buda și Bălotești. Aceste operațiuni sunt în curs de desfășurare.”

41. Conform acestui plan, există două categorii de sate: cele în care vor fi făcute investiții pentru îmbunătățirea infrastructurii și construirea de locuințe moderne; și cele care vor fi atașate color dintâi ca sate în care casele care nu au fost întreținute vor avea „o moarte naturală”. Acest plan implică o serie de riscuri pentru patrimoniul rural; în satele unde se vor face investiții, riscurile sunt inerente modernizării, iar în satele fără perspective de dezvoltare acestea sunt inerente abandonului.

42. Politica de sistematizare va fi aplicată și în unele părți ale interiorului orașelor și, în particular, în cartierele istorice. În București, de exemplu, cartierul central Uranus a fost remodelat aproape complet și este secționat de amplul Boulevard al Victoriei Socialismului, care este marginit de clădiri noi și duce la Centrul Civic, aproape de finalizare. Această restructurare a dus la distrugerea a numeroase clădiri, inclusiv clădiri istorice (vezi cap. III, sect. I, de mai jos). Deși există rapoarte privind distrugerii similare în centrele istorice din alte câteva orașe, s-a constatat în timpul vizitelor misiunii UNESCO în Banat (județul Timiș) și Transilvania că există o politică de conservare, întreținere și restaurare a centrelor în orașe precum Timișoara, Sibiu și Brașov.

III. CADRUL LEGAL

A. Instrumente internaționale de drepturile omului la care România este parte

43. România este parte la principalele instrumente internaționale pentru drepturile omului. În particular, la 27 iunie 1968 a semnat Pactul Internațional pentru drepturile economice, sociale și culturale și Pactul Internațional pentru drepturile civile și politice. Împreună cu Carta Națiunilor Unite și Declarația universală a drepturilor omului, cele două Pacte constituie cadrul legal esențial care permite evaluarea la nivel internațional a situației drepturilor omului într-o anumită țară. Acestea au fost ratificate de Consiliul de Stat al României prin Decretul nr. 212 din 31 octombrie 1974. România a ratificat, de asemenea, următoarele instrumente internaționale: Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială din 1965; Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor din 1979; Convenția împotriva discriminării în educație din 1960; Convenția privind prevenirea și pedepsirea crimei de genocid din 1948; Convenția internațională privind eliminarea și reprimarea crimei de *apartheid* din 1973; Convenția Suplimentară privind abolirea sclaviei, a comerțului cu sclavi, și a instituțiilor și practicilor similare sclaviei din 1956; Convenția pentru eliminarea traficului de persoane și a exploatării prostituției altora din 1949; Convenția nr. 29 a OIM privind munca forțată sau obligatorie din 1930; Convenția nr. 87 a OIM privind libertatea sindicală și apărarea dreptului sindical din 1948; Convenția nr. 111 a OIM privind discriminarea în domeniul ocupării forței de muncă și exercitării profesiei din 1958.

44. România transmite periodic informații sub formă de rapoarte privind măsurile legislative și practice adoptate pentru a proteja drepturile recunoscute în aceste instrumente internaționale, și participă în diferitele comitete și organisme înființate conform acestor instrumente pentru a le analiza implementarea (în acest sens, vezi cap. I, par. 17-21, mai sus).

45. Pe lângă instrumentele internaționale la care a aderat în cadrul Organizației Națiunilor Unite, România are obligații legale în conformitate cu o serie de alte instrumente internaționale pentru drepturile omului. Astfel, articolul 3, alineatul 1, al Tratatului de Pace cu România, semnat la Paris la 10 februarie 1947, prevede că România va lua toate măsurile necesare pentru a se asigura că toate persoanele aflate sub jurisdicție română, fără distincție de rasă, sex, limbă sau religie, se bucură de drepturile omului și libertățile fundamentale, inclusiv libertatea de exprimare, de presă și publicare, de cult religios, de opinie politică și de asociere publică.

46. România este, de asemenea, un semnatar al Actului Final al Conferinței privind securitatea și cooperarea în Europa, semnat la Helsinki la 1 august 1975 și al Documentului Final al Reuniunii de la Viena privind implementarea Acordurilor de la Helsinki, semnat la 18 ianuarie 1989.

47. România, care în conformitate cu obligațiile sale internaționale este obligată legal să respecte dispozițiile acestor instrumente, consideră, în conformitate cu poziția oficială exprimată de reprezentanții săi în cadrul unei serii de organisme internaționale, că

respectivă obligății sunt supuse restricțiilor care rezultă din respectul pentru principiul neinterferenței în afacerile interne.

48. În consecință, la încheierea întâlnirii de la Viena din 18 ianuarie 1989, ministrul român al afacerilor externe a făcut următoarea declarație:

„Reafirmăm... poziția fermă a României că toate dispozițiile Documentului Final, așa cum se menționează în acesta, ar trebui să fie puse în aplicare în cadrul constituțional și în conformitate cu legile și reglementările interne ale fiecărei țări, în concordanță cu tradițiile și condițiile specifice ale acesteia”.

49. În mod similar, documentul transmis Secretarului General în aprilie 1989 și intitulat „Fapte și cifre referitoare la dezvoltarea socială și economică a României și la garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului” afirmă că:

„deoarece drepturile omului pot fi realizate numai în cadrul național al fiecărei țări, orice acțiune care încalcă puterile fundamentale ale unui stat nu poate fi decât în detrimentul obiectivului umanitar“.

„... România nu va accepta nici un act care, prin invocarea drepturilor omului, interferează cu puterile sale suverane; ... nu va accepta ... nici o formă de investigare sau monitorizare a problemelor legate de ordinea sa internă“.

50. În sfârșit, documentul transmis de autoritățile române Parlamentului European la 8 septembrie 1989, *inter alia*, face următoarele observații:

„Circumstanțele din România atestă faptul că protecția, exercitarea și respectarea drepturilor omului sunt strâns legate de organizarea vieții economice, sociale și politice a fiecărui stat și de setul de măsuri legislative, administrative, judiciare și de altă natură adoptate pe teritoriul unei țări pentru a reglementa relațiile dintre locuitorii săi. În consecință, problemele legate de realizarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și de alegerea mijloacelor de dezvoltare economică și socială nu pot fi soluționate decât în cadrul național al fiecărei țări și se încadrează în drepturile și îndatoririle suverane ale fiecărui Stat și popor, ținând cont de caracteristicile sale specifice și circumstanțele din acel moment“.

B. Legislația română în domeniul drepturilor omului

51. Titlul 2 din Constituția Republicii Socialiste România stabilește drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor. El garantează drepturi egale pentru toți cetățenii, principiul nediscriminării și dreptul la muncă și odihnă, la securitate materială și la educație (art. 17-21). Garantează dreptul naționalităților conlocuitoare de a-și folosi limba maternă (art. 22), precum și egalitatea între sexe, protecția familiei și a tinerilor, dreptul de a participa la treburile publice, dreptul de a se întâlni și asocia cu alții; libertatea de exprimare, libertatea de conștiință, inviolabilitatea persoanei și a locuinței,

confidențialitatea corespondenței, dreptul la recurs în ceea ce privește organismele de stat, dreptul de proprietate și dreptul de moștenire (art. 23-27). În conformitate cu articolul 39, „fiecare cetățean ... este obligat să respecte Constituția și legile, să apere proprietatea socialistă și să contribuie la întărirea și dezvoltarea regimului socialist”.

52. Prevederile constituționale referitoare la protecția diverselor drepturi ale omului menționate mai sus sunt reafirmate și descrise în detaliu într-o serie de texte legislative. Acestea includ: Legea electorală (nr. 67/1974, modificată și repromulgată în 1979 și 1987); Codul Penal; Codul de Procedură Penală; Codul de Procedură Civilă; Legea Educației (nr. 28/1978); Legea nr. 3/1978 privind protecția sănătății publice; Codul Muncii (nr. 10/1972); Legea Presei (nr. 3/1974, repromulgată în 1978); și Codul Familiei.

53. În plus față de prevederile constituționale și legislative adoptate de Marea Adunare Națională, un număr mare de decrete, decizii, instrucțiuni, ordine și directive sunt emise de către diverse organisme administrative centrale de stat. Aceste instrumente, unele dintre care sunt doar directive orale al căror conținut nu este publicat, conțin ocazional dispoziții privind drepturile și libertățile fundamentale care nu sunt întotdeauna în conformitate cu principiile prevăzute în Constituție.

54. Principalele prevederi juridice în vigoare în România în domeniul drepturilor omului sunt enumerate în secțiunile capitolului IV de mai jos, în care aceste drepturi au fost clasificate într-o manieră relevantă prezentului raport.

IV. SITUAȚIA DREPTURILOR OMULUI ÎN ROMÂNIA

55. Observând că România este parte la Pactul Internațional pentru drepturile economice, sociale și culturale, în rezoluția 1989/75, alineatul 6, Comisia pentru Drepturile Omului a îndemnat „... Guvernul român să respecte obligațiile sale internaționale în temeiul Pactelor”. În consecință, drepturile omului tratate mai jos au fost împărțite în 10 categorii majore care corespund articolelor relevante din cele două Pacte. Acestea sunt: (a) dreptul la viață și la integritate fizică și morală; respectarea vieții private; (b) administrarea justiției; (c) libertatea de mișcare; (d) libertatea de gândire, conștiință, religie și credință; (e) libertatea de opinie și de exprimare; (f) dreptul de adunare și asociere; participarea la desfășurarea treburilor publice; (g) dreptul la muncă; drepturile sindicale; (h) dreptul la un nivel de viață adecvat; (i) dreptul la educație; drepturi culturale; și (j) drepturile persoanelor aparținând minorităților. Rezumatul afirmațiilor, împărțite în aceste 10 categorii și prezentate mai jos, este precedat de o prezentare a principalelor instrumente internaționale și a legislației interne românești relevante pentru domeniul în cauză.

A. Dreptul la viață și integritate fizică și morală: respectarea vieții private

1. Cadrul legal

56. Articolul 6, alineatul 1, din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice prevede că „fiecare ființă umană are dreptul inerent la viață. Acest drept trebuie ocrotit prin lege. Nimeni nu poate fi privat de viața sa în mod arbitrar”.

57. Articolul 7 din Pact prevede că „nimeni nu va fi supus torturii și nici unor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante“.

58. În conformitate cu articolul 1, alineatul 1, din Pact „orice persoană privată de libertate va fi tratată cu umanitate și cu respectarea demnitatii inerente persoanei umane”.

59. În conformitate cu articolul 17 din Pact:

„1. Nimeni nu va putea fi supus vreunor imixtiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară, în familia, domiciliul sau corespondența sa, nici la atingeri ilegale aduse onoarei și reputației sale.

2. Orice persoană are drept la protecția legii împotriva unor asemenea imixtiuni sau atingeri”.

60. În conformitate cu legislația română, pedeapsa cu moartea este considerată în principiu a fi o „măsură excepțională adoptată cu privire la cele mai grave infracțiuni” (Codul Penal, art. 54). O serie de infracțiuni pot fi pedepsite cu moartea: crime împotriva statului, în special trădare, sabotaj și spionaj; crime economice, în special acte care vizează subminarea economiei; deturnarea proprietății publice de către un funcționar public cu consecințe grave; furtul masiv din proprietatea publică; crime care implică cruzime; tratamentul crud și inuman al prizonierilor; și o serie de infracțiuni care intră sub jurisdicția justiției militare. Legislația română permite comutarea pedepsei cu moartea cu o pedeapsă de 15-20 de ani de închisoare.

61. Articolul 31 din Constituția României garantează inviolabilitatea persoanei. Decretul nr. 367/1971 privind armele, munițiile și explozibilii și reglementarea utilizării armelor de foc de către organele autorizate, în particular granicerii, a fost completat de Decretul nr. 170 din 17 iulie 1989.

62. Articolul 52 din Codul Penal prevede că aplicarea unei pedepse nu poate să cauzeze suferință fizică sau să degradeze fizic deținuții. În plus, Codul Penal prevede că aplicarea unui tratament crud unei persoane reținute în custodie, sau care îndeplinește o pedeapsă sau o măsură de securitate sau de reabilitare, este pedepsită cu închisoare de la unu la cinci ani. În mod similar, folosirea promisiunilor, amenințărilor sau violenței împotriva unei persoane în timpul procedurii premergătoare procesului sau a procesului în vederea obținerii unor declarații este pedepsită cu închisoare de la unu la trei ani (Cod Penal, art. 266, alineatul 2).

63. Instanțele pot impune sancțiuni care nu implică custodia, dar care iau forma muncii obligatorii, în conformitate cu dispozițiile articolului 86 din Codul Penal (articol nou introdus prin Legea nr. 6/1973) și Decretul nr. 218/1977. În conformitate cu articolul 191 din Codul Penal, „forțarea unei persoane, în alte cazuri decât cele prevăzute de lege, să furnizeze muncă împotriva voinței sale sau să îndeplinească o muncă obligatorie constituie o infracțiune pedepsită cu închisoare de la șase luni la trei ani”.

64. În temeiul Decretului nr. 12/1965, persoanele afectate de tulburări mintale pot fi internate într-o instituție de psihiatrie.

65. Legea privind aplicarea pedepselor (nr. 23/1969) prevede că orice deținut, indiferent de statutul său legal (reținere preventivă sau executarea unei pedepse), are dreptul de a primi și trimite corespondență, de a fi vizitat de către rudele sau prietenii săi, și de a se consulta cu un avocat. (art. 17, 18 și 40).

66. Orice reținere sau arestare ilegală, sau orice aplicare a unei pedepse sau măsuri de securitate sau reabilitare într-un alt mod decât cel prevăzut de lege constituie infracțiunea de arestare ilegală și se pedepsește cu închisoare de la șase luni la trei ani (Cod Penal, art. 266. alin. 1).

67. Articolul 32 din Constituție garantează inviolabilitatea căminului. Intrarea în locuința unei persoane fără consimțământul său și refuzul de a o părăsi la cererea acestuia constituie infracțiuni în temeiul articolului 192 din Codul Penal.

68. Privatitatea corespondenței și a conversațiilor telefonice este garantată de articolul 33 din Constituție.

69. Deschiderea ilegală a corespondenței sau interceptarea unei conversații telefonice, a unei telegrame sau a unei alte forme de comunicare constituie o infracțiune pedepsită cu închisoare de la o lună la un an sau cu amendă. Îndepărtarea, distrugerea, reținerea sau divulgarea corespondenței și interceptarea unei conversații sau a unei comunicări poartă aceeași pedeapsă (Cod Penal, art. 195).

70. Decretul nr. 770/1966 interzice întreruperea sarcinii, cu excepția anumitor circumstanțe excepționale. Printr-o decizie din 24 februarie 1984, Comitetul Politic Executiv al Partidului Comunist Român a aprobat directiva guvernamentală menită să crească natalitatea. Măsurile adoptate includ o examinare ginecologică lunară obligatorie a femeilor salariate în vârstă de 20 de ani sau peste, pe lângă tratamentul medical obligatoriu în cazurile de sterilitate.

2. Presupuse încălcări

71. Mai jos este prezentat un rezumat al acuzațiilor privind încălcarea dreptului la viață și la integritate fizică și morală și a dreptului la respectarea vieții private.

72. Potrivit informațiilor primite de către Raportorul Special, în ultimii ani au avut loc mai multe decese și dispariții forțate, ca urmare a relexelor tratamente în timpul interogatoriilor conduse de către personalul Securității (poliția de stat), în timpul detenției, în timpul încercărilor de a părăsi țara fără autorizație sau în circumstanțe încă nelămurite.

73. Informațiile primite se referă la cazuri de tratament brutal din partea grănicerilor asupra persoanelor arestate noaptea în timpul încercărilor de a traversa ilegal frontiera.

74. Există multe rapoarte privind brutalitatea și relele tratamente suferite de deținuți. Se susține că metodele utilizate includ șocuri electrice, lovituri cu saci de nisip, cabluri electrice sau bastoane de cauciuc, izolarea și umilirea psihologică. Loviturile și amenințările sunt frecvent folosite pentru a obține mărturisiri în timpul interogatoriilor în sediile poliției.

75. Au fost menționate, de asemenea, condițiile precare de detenție, în special în cazul prizonierilor acuzați în baza Decretului nr. 153/1970 (a se vedea secțiunea B de mai sus). Problemele menționate includ: alimentația, îngrijirea medicală și igiena inadecvate; interzicerea frecventă a vizitelor sau coletelor ca formă de pedeapsă; reținerea corespondenței deținuților; și ore lungi de muncă forțată. Se susține că în închisoarea din Calea Rahovei, de lângă București, deținuții sunt izolați pentru perioade de până la două săptămâni și sunt ocazional înlănțuiți, ca formă de pedeapsă. Se susține că în închisoarea Poarta Albă condițiile sunt deosebit de tulburătoare și au dat naștere unor greve ale foamei

și tentative de suicide puternic reprimare.

76. Din 1984 până în prezent au existat mai multe ale rapoarte privind internarea arbitrară în instituții psihiatrice, care se susținea că ar fi încetat la sfârșitul anilor 1970.

77. Au fost raportate multe cazuri de rele tratamente fizice, hărțuire, intimidare și presiune psihologică împotriva diferitelor categorii de persoane (în special anumiți membri ai minorităților etnice, posibili emigranți, persoane care au criticat lideri sau politica guvernamentală, sindicalști, membrii ai anumitor culte religioase sau foști deținuți). Astfel de încălcări ale integrității fizice și morale iau diverse forme, cum ar fi tortura fizică și relele tratamente, confiscarea bunurilor, supravegherea de către poliție, restricționarea libertății de circulație, amenințări împotriva rudelor și încurajarea denunțului.

78. Rapoartele se referă de asemenea la diferite tipuri de încălcări arbitrare ale vieții private, în special percheziții corporale și ale domiciliului, interceptarea telefoanelor, confiscarea sau verificarea corespondenței și restricționarea contactelor personale și a comunicărilor telefonice. În unele cazuri, aceste încălcări au afectat sectoare întregi ale populației. Astfel, măsurile luate pentru monitorizarea punerii în aplicare a restricțiilor stricte asupra consumului de energie au oferit oportunități pentru un număr mare de *percheziții* corporale și ale domiciliului. Mai mult, directivele care vizează mărirea ratei de creștere a populației au presupus introducerea de examene ginecologice periodice la locurile de muncă, în scopul prevenirii avorturilor.

79. În ceea ce privește acuzațiile privind încălcări ale dreptului la viață, la integritate fizică și morală, și la respectarea vieții private, un număr de cazuri sunt enumerate în anexa I de mai jos, (Dreptul la viață: cazurile 29, 33, 38, 39, 48, 61, 64, 67, 87, 108, 127, 129, 132; dreptul la integritate fizică și morală și dreptul la respectarea vieții private: cazurile 1, 3, 5, 14, 16, 19, 22, 23, 25, 31, 34, 35, 36, 38, 41, 44, 45, 47, 50, 52, 53, 58, 59, 62, 76, 79, 82, 84, 89, 90, 93, 95, 98, 99, 102, 105, 106, 108, 109, 113, 117, 119, 122, 123, 130, 133).

B. Administrarea justiției

1. Cadru legal

80. Articolul 9 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice oferă o serie de garanții împotriva arestării și detenției arbitrare. Acestea includ dreptul fiecărei persoane de a fi informat cu promptitudine cu privire la motivele arestării sale și la orice acuzație împotriva sa, dreptul fiecărei persoane arestate sau reținute pe baza unei acuzații penale de a fi adus prompt în fața unui judecător și dreptul la proces într-un termen rezonabil sau la eliberare, dreptul de a începe o procedură în fața unei instanțe pentru ca instanța să poată decide fără întârziere legalitatea detenției și să poată dispune eliberarea dacă detenția nu este legală, și dreptul executoriu la despăgubire a oricărei victime a unei arestări sau detenții ilegale.

81. Articolul 14 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice conține o serie de principii și garanții pentru asigurarea administrării corecte a justiției: dreptul tuturor persoanelor la egalitate în fața instanțelor și tribunalelor; dreptul oricărei persoane ca litigiul său să fie examinat într-un mod echitabil și public de către un tribunal

competent, independent și impartial, stabilit prin lege; dreptul de a fi prezumat nevinovat cât timp culpabilitatea sa nu a fost stabilită în mod legal. În conformitate cu alineatul 3 al acestui articol, orice persoană are dreptul la următoarele garanții, inter alia: dreptul de a fi informat cu promptitudine cu privire la natura și cauza acuzației ce i se aduce; dreptul de a avea timpul și facilitățile adecvate pentru pregătirea apărării sale și de a comunica cu avocatul ales; dreptul de a fi judecat fără întârzieri nejustificate; dreptul de a fi prezent la proces și de a se apăra personal sau cu asistența juridică a unui apărător ales de el însuși; dreptul de a interoga sau de a face să fie interogați martorii în numele său; dreptul de a nu fi obligat să depună mărturie împotriva sa însăși sau să-și mărturisească vinovăția. Alineatul 5 stipulează că orice persoană condamnată pentru o infracțiune are dreptul ca declararea vinovăției și condamnarea sa să fie examinate de către o instanță superioară în conformitate cu legea.

82. Dreptul la un remediu eficient pentru orice persoană ale cărei drepturi sau libertăți recunoscute în Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice sunt încălcate este prevăzut de articolul 2 din Pact.

83. Legea română oferă de asemenea o serie de garanții privind administrarea justiției. De exemplu, articolul 31 din Constituție, care garantează inviolabilitatea persoanei, specifică, inter alia:

„Nimeni nu poate fi reținut sau arestat cu excepția cazului în care există probe sau dovezi temeinice împotriva sa care să demonstreze că a săvârșit o faptă prevăzută și pedepsită de lege. Autoritățile de cercetare pot dispune reținerea unei persoane pentru o perioadă de maximum 24 de ore. O persoană poate fi arestată numai în virtutea unui mandat de arestare emis de o instanță sau un procuror.

Dreptul la apărare este garantat pe durata procesului”.

84. Codul de procedură penală prevede că măsurile care pot conduce la arestarea preventivă, respectiv arestarea și reținerea, nu pot fi dispuse decât dacă există dovezi sau indicii temeinice potrivit cărora persoana în cauză a săvârșit o faptă pedepsită de dreptul penal, și numai în anumite cazuri prevăzute de lege, și anume: *flagrante delicto*, evadarea sau ascunderea deținutului în scopul sustragerii de la procedurile penale sau proces; încercarea deținutului de a influența un martor sau de a distruge probe materiale; posibilitatea unei pedepse de peste doi ani de închisoare pentru fapta săvârșită și situația în care lăsarea deținutului în libertate ar constitui un pericol pentru ordinea publică (art. 143, 146 și 148).

85. Organele de cercetare pot dispune reținerea pentru o perioadă de maxim 24 de ore, fără posibilitatea prelungirii. În cazul în care se dovedește necesară extinderea privării de libertate, trebuie să se organizeze arestarea preventivă (Codul de Procedură Penală, art. 143 și 144).

86. Arestarea preventivă poate fi impusă numai printr-un mandat de arestare emis de procuror sau de instanță (Codul de Procedură Penală, art. 146 și 151).

87. Mandatul trebuie să menționeze, pe lângă alte informații, infracțiunea de care este acuzată persoana și motivele specifice ale arestării sale.

88. O copie a mandatului trebuie dată acuzatului, pentru ca acesta să fie informat direct și imediat privind motivele reținerii sale și acuzațiile împotriva sa (Codul de procedură penală, art. 137, 151 și 152).

89. Codul de procedură penală restricționează de asemenea în mod specific durata reținerii persoanelor acuzate. Durata reținerii unei persoane împotriva căreia a fost inițiată o procedură penală nu poate depăși cinci zile (art. 146, 220 și 233). Dacă procedurile penale au început, durata reținerii nu poate depăși o lună. Aceasta poate fi extinsă, în condițiile stabilite de lege, în maximum trei ocazii după examinarea documentelor relevante și audierea învinutului, de către procurorul superior procurorului care propune prelungirea sau de către procurorul șef principal al Procuraturii, atunci când mandatul de arestare a fost emis de un procuror șef. Motivele deciziei trebuie menționate (Codul de procedură penală, art. 149, 155 la 157).

90. Legislația română oferă o serie de alte garanții pentru prevenirea privării ilegale de libertate. Se pot menționa articolele 71 și 72 din Legea nr. 58/1968 privind organizarea sistemului judiciar și articolul 23 și următoarele din Legea nr. 60/1968 privind organizarea și funcționarea Procuraturii Republicii Socialiste România. În conformitate cu aceste dispoziții, președintele Curții județene sau judecătorii delegați de către acesta sau procurorii au obligația de a verifica legalitatea arestării, chiar la locul arestării; aceștia pot lua în considerare cererile și reclamațiile deținuților și pot intervieva deținuții fără prezenta terților.

91. Diverse articole din Codul de Procedură Penală stabilesc obligația organelor judiciare competente de a verifica legalitatea procedurii. Acestea includ articolele 141, 152, 153, 157, 252, 275 și 300.

92. Dreptul acuzatului de a fi asistat de un avocat, garantat de articolul 31 din Constituție, este stabilit și de Codul de Procedură Penală (art. 6 și 7) și în Legea nr 23/1969 cu privire la regimul aplicării pedepsei cu închisoarea.

93. Asistența juridică a unui avocat este teoretic opțională, dar este obligatorie atunci când acuzatul este arestat, chiar și în legătură cu un alt caz. În cazul în care acuzatul nu a selectat un avocat al apărării, sunt luate măsuri *ex officio* pentru numirea unui astfel de avocat, ale cărui puteri încetează atunci când devin disponibile serviciile unui avocat selectat (Codul de Procedură Penală, art. 171).

94. Codul de Procedură Penală limitează și procedurile în secret la anumite cazuri specifice; acestea sunt posibile în principal atunci când se consideră că o procedură publică ar pune în pericol interesele statului sau moralitatea socialistă (art. 290).

95. Așa cum a fost indicat mai sus (a se vedea secțiunea A), utilizarea promisiunilor, a amenințărilor sau a violenței în timpul procedurilor preliminare sau a procesului în scopul obținerii unor declarații este interzisă de lege (Codul Penal, art. 226, alineatul 2).

96. Dreptul de apel este garantat de Constituția României (art. 34 și 35). Orice persoană arestată în mod arbitrar are dreptul la compensații din partea statului pentru prejudiciul suferit. În conformitate cu articolul 504, alineatul 2, din Codul de Procedură Penală, dreptul la o astfel de compensație revine deținutului împotriva căruia au fost ulterior abandonate procedurile sau care a fost achitat pentru că nu a comis actul de care a fost acuzat sau pentru că fapta nu a fost săvârșită.

97. Orice reținere sau arestare ilegală, sau orice aplicare a unei pedepse sau măsuri de securitate sau de reabilitare într-o manieră alta decât cea prevăzută de lege se pedepsește cu închisoare de la șase luni la trei ani (Codul Penal, art. 266, alineatul 1).

2. Presupuse încălcări

98. Mai jos este prezentat un rezumat al acuzațiilor cu privire la proceduri judiciare care nu sunt conforme cu dispozițiile menționate anterior.

99. Informațiile primite de Raportorul Special atrag atenția asupra procedurilor judiciare care nu respectă standardele internaționale în vigoare, în special Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice și dispozițiile legislative interne. Informațiile se referă, de asemenea, la existența unui număr de decrete, ordine ministeriale și directive al căror conținut nu este întotdeauna publicat și a căror implementare limitează sever, în practică, exercitarea garanțiilor legale prevăzute în mod expres de legislația românească. Perchezițiile la domiciliu și arestările sunt adesea ordonate de către poliție sau Securitate, fără mandat. Persoanele chemate la birourile Securității sunt deseori supuse unor interogatorii prelungite, în timpul cărora sunt tratate rău și amenințate în diverse moduri. Reținerea cu excluderea oricărui contact poate continua pentru câteva luni. Au fost raportate recent cazuri frecvente de interdicție a libertății de mișcare, o măsură care nu este specificată în legislația română. Cazurile de încălcare a garanțiilor legale prevăzute de lege ar include: refuzul de a permite acuzatului accesul la un avocat ales de el însuși; încălcarea dreptului de a comunica cu familia sa; încălcarea dreptului acuzatului de a fi informat cu privire la acuzațiile care i se aduc; încălcarea dreptului de a asigura prezența și interogarea martorilor în favoarea sa în aceleași condiții ca ale martorilor împotriva sa. Avocații numiți de Curte pledează pentru vinovăție chiar și împotriva instrucțiunilor acuzatului și nu fac decât să ceară clemență instanței. În plus, se susține că pedeapsa este deseori stabilită în avans.

100. Informațiile primite atrag atenția și asupra utilizării necorespunzătoare a anumitor dispoziții din legislația internă, inclusiv a celor din articolul 166 din Codul Penal privind propaganda împotriva statului socialist, sau a celor din Decretul guvernamental nr. 153/1970 care pedepsește „parazitismul” și încălcarea atribuțiilor civice, sau, iarăși, a dispozițiilor privind infracțiunile economice, pentru a permite declanșarea de proceduri judiciare împotriva persoanelor critice la adresa politicilor guvernamentale. În multe cazuri, aceste persoane nu au voie să comunice cu familia lor în timpul anchetei premergătoare procesului, sunt obligate să selecteze un avocat autorizat oficial și au acces la documentele relevante doar în ultimul moment. Procesul lor are loc de obicei în secret. (Cazurile 5, 8, 10, 18, 24, 33, 34, 35, 41, 44, 45, 46, 47, 50, 52, 53, 68, 77, 79, 88, 89, 9?, 98, 99, 103, 105, 109, 114, 115, 123 și 126).

C. Libertatea de mișcare

1. Cadrul legal

101. Articolul 12 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice stabilește dreptul oricărei persoane aflate în mod legal pe teritoriul unui stat la libertatea

de mișcare și libertatea de a-și alege reședința; și de a fi liber să părăsească orice țară, inclusiv a sa, și de a se întoarce în ea. Aceste drepturi nu pot fi supuse altor restricții decât cele prevăzute de lege, necesare pentru a proteja securitatea națională, ordinea publică, sănătatea publică sau bunele moravuri, sau drepturile și libertățile altora, și sunt compatibile cu celelalte drepturi recunoscute în Pact.

102. Principiul libertății de mișcare, inclusiv dreptul de a părăsi propria țară și de a reveni în ea, este de asemenea reglementat de dispozițiile relevante din Actul final al Conferinței de la Helsinki pentru securitate și cooperare în Europa și reafirmat în principiul 20 din Actul final al Reuniunii de la Viena privind implementarea Acordurilor de la Helsinki, încheiat în ianuarie 1989.

103. În România, un ordin emis în 1957 lărgea competența Consiliilor Poporului în ceea ce privește autorizațiile pentru schimbarea domiciliului. Începând cu anul 1968, o decizie a Consiliului de Miniștri a reglementat numărul de persoane care pot avea reședință în anumite orașe. Începând cu anul 1971, oricine dorea să locuiască în aceste orașe a fost obligat să prezinte un document care să ateste că are cazarea asigurată în orașul respectiv. Un decret-lege din 1976 stabilește condițiile pentru a avea reședința în cele mai mari 14 orașe românești. Accesul la anumite zone de frontieră este restricționat pentru cetățenii români, și șederea în ele este reglementată prin Decretul nr. 170 din 17 iulie 1989 de modificare a decretelor anterioare din 1969 și 1971 privind supravegherea frontierelor.

104. Articolul 1, alineatul 2, din Legea nr 12/1971 privind angajarea și promovarea personalului care lucrează pentru unitățile socialiste de stat prevede că cetățenii își pot alege locul de muncă. Cu toate acestea, în conformitate cu articolul 7 (1) din Legea nr 25/1976 privind angajarea în munci utile a persoanelor apte de muncă, locurile de muncă sunt obligatorii. Persoanele angajate trebuie să se prezinte imediat la unitatea în cauză. Articolul 9 (1) din aceeași lege prevede că, în cazul în care persoana refuză să accepte locul de muncă sau planul de formare profesională și continuă să ducă o viață parazitară, aceasta va fi obligată, prin decizie a instanței, să muncească un an de zile în construcții sau într-o unitate agricolă, forestieră sau altă unitate economică (a se vedea de asemenea secțiunea G. alineatul 15, mai jos).

105. Repartizarea tinerilor absolvenți de universitate sau institute universitar este reglementată prin Decretul Consiliului de Stat nr. 54/1975. Se realizează, în termenii decretului, „pe baza rezultatelor obținute la studii și luând în considerare anumite criterii de natură socială” (art. 4). O comisie guvernamentală numită prin ordin al Consiliului de Miniștri organizează distribuirea absolvenților (art. 6).

106. În ceea ce privește dreptul de a părăsi orice țară, inclusiv cea proprie, legislația română cu privire la pașapoarte (Decretul nr. 156/1970 și Decizia Consiliului de miniștrii nr. 424/1970) prevede că pașapoartele se eliberează solicitanților în scopul călătoriei temporare în străinătate de către inspectoratele județene ale Ministerului de Interne și solicitanților care doresc să aibă reședința în străinătate de către Comisia de Pașapoarte și Vize a Consiliului de Miniștri.

107. Un pașaport poate fi refuzat sau retras de la un cetățean român:

- (a) Împotriva căruia au fost declanșate acțiuni penale sau au fost aduse acuzații, pentru ca acesta să poată fi judecat în instanța penală;

- (b) Care are datorii către o organizație socialistă sau o persoană fizică și încearcă să evite rambursarea datoriei prin părăsirea țării; sau
- (c) Care, plecând în străinătate, ar putea dăuna intereselor statului român sau bunelor sale relații cu alte state.

108. Articolul 245 din Codul Penal prevede:

„Intrarea sau părăsirea țării prin trecerea ilegală a frontierei este pedepsită cu de la șase luni la trei ani de închisoare.

Orice încercare de părăsire în mod ilegal a țării este pedepsită.

Achiziționarea de mijloace sau instrumente sau luarea anumitor măsuri care indică în mod clar intenția unei persoane de a trece ilegal granița este de asemenea considerată o astfel de încercare”.

109. O serie de decrete stabilesc, de asemenea, anumite limite pentru libertatea de mișcare. Astfel, vizele de ieșire sunt valabile doar șase luni de la data emiterii; călătoriile private, cu excepția anumitor cazuri specifice, sunt autorizate doar o dată la doi ani; în mod similar, permisiunea de a călători din motive personale este acordată numai în limitele valutei străine disponibile în cadrul Planului de Stat; în sfârșit, cetățenii români care doresc să se căsătorească cu străini trebuie să solicite și să obțină permisiunea oficială înainte de a putea părăsi țara.

2. Presupuse încălcări

110. Mai jos este prezentat un rezumat al acuzațiilor privind încălcarea dreptului la libertatea de mișcare.

111. Conform informațiilor primite, dreptul la libertatea de mișcare și libertatea de a-și alege locul de reședință în România este supus mai multor restricții. Unele dintre aceste măsuri (restricționarea libertății de mișcare, transferurile forțate și reședință forțată) au fost deja menționate (a se vedea secțiunile A și B de mai sus). O schimbare de reședință în România, inclusiv mutarea în cele mai mari orașe, este supusă autorizării prealabile de către poliție, ca și accesul la zonele de frontieră, așa cum s-a menționat mai sus (a se vedea paragraful 103).

112. Oricine este trimis la un anumit loc de muncă este obligat să se prezinte la locul indicat sau este supus urmării penale, în conformitate cu Legea nr. 25 din 1976 privind angajarea în muncă utilă a persoanelor apte de muncă. Mai mult decât atât, s-a raportat, că în cadrul politicii de sistematizare rurală, un număr de persoane au fost obligate să își părăsească locul de reședință și să trăiască în altă parte, fie pentru că le-au fost demolate casele, fie pentru că au fost privați de servicii comunitare esențiale, cum ar fi întreținerea drumurilor, transport public, școli etc. În cadrul sistemului de repartizare, tinerii care au terminat cei 10 ani de școlarizare obligatorie și doresc să își continue studiile sunt dispersați, după examenul de admitere în clasa a unsprezecea, în școli din diferite regiuni ale țării unde, teoretic, ar trebui să petreacă cinci ani (trei ani de pregătire teoretică și doi de pregătire practică). Cei care au terminat al doisprezecelea an de școală sunt obligați, după serviciul militar, să accepte postul care le-a fost atribuit, în conformitate cu domeniul lor de competență, pentru perioade cuprinse între trei și cinci ani, adesea departe de casele

lor. Întrucât acest „contract” de muncă implică schimbarea domiciliului pe cartea de identitate, acești tineri nu se pot întoarce ulterior la locurile de origine pentru a-și relua rezidența decât dacă obțin permisiune. Absolvenții de universități sunt și ei afectați de acest sistem centralizat de repartizare. Repartizările conduc, în multe cazuri, la separarea familiei și la ruperea tinerilor de tradițiile familiale și culturale, iar în cazul persoanelor aparținând minorităților acest lucru este perceput ca un atac la integritatea lor culturală.

113. Informațiile primite se referă și la multe încălcări ale dreptului de a părăsi orice țară, inclusiv a celei propria, și de a reveni în aceasta. Dispozițiile articolului 12 din Legea Pașapoartelor, care prevede că eliberarea unui document de călătorie este lăsată la discreția autorităților, au condus adesea în practică la întârzieri administrative importante în eliberarea pașapoartelor. Se pare că pașapoartele în scopuri turistice sunt foarte greu de obținut, în special în cazul cererilor din partea întregii familii. Emigranții potențiali riscă hărțuire, pierderea locului de muncă, retrogradarea și chiar închisoarea. Au loc frecvent represalii împotriva rudelor persoanelor care au emigrat. Multe persoane care au încercat să treacă frontiera fără permisiune au fost urmărite penal în temeiul articolului 245 din Codul Penal. S-au primit informații și privind multe cazuri de rele tratamente suferite de persoane prinse la frontier, și privind cel puțin un deces în timpul încercării de a părăsi țara fără autorizație (vezi secțiunea A de mai sus).

114. Câteva sute de cereri de reîntregire a familiei sunt în curs de procesare. O listă de cazuri aduse recent în atenția Raportorului Special este cuprinsă în anexa II.

(Cazurile 1, 3, 6, 7, 8, 12, 15, 16, 19, 22, 25, 27, 29, 31, 36, 38, 43, 48, 55, 62, 67, 76, 79, 90, 102, 108, 113, 117, 118, 119, 121, 122, 126).

D. Libertatea de gândire, conștiință și religie

1. Cadrul legal

115. Articolul 18 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice garantează dreptul la libertatea de gândire, conștiință și religie; acest drept implică libertatea de a avea sau de a adopta religia sau credința dorită și libertatea, fie individual, fie în comunitate cu ceilalți și în public sau privat, de a-și manifesta religia sau credința prin cult, ritualuri, practicare și învățătură (alineatul 1). Statele se angajează să respecte libertatea părinților și a tutorilor legali de a asigura educația religioasă și morală a copiilor lor în conformitate cu propriile lor convingeri (alineatul 4).

116. Actul final al Conferinței de la Helsinki pentru securitate și cooperare în Europa garantează de asemenea libertatea de gândire, conștiință, religie sau credință pentru toate persoanele, fără distincție (coșul I, principiul VII, alineatul 1).

117. În legislația internă, articolul 30 din Constituția României garantează libertatea de conștiință și libertatea de a participa în activități religioase. În conformitate cu acest articol, cultele religioase își organizează activitățile și funcționează liber. Modul lor de organizare și funcționare este reglementat de lege. Articolul 30 din Constituție prevede de asemenea că: „Școala este separată de Biserică. Niciun cult, congregație sau comunitate religioase nu poate deschide sau susține instituții de învățământ, altele decât școlile special destinate formării clerului”.

118. Decretul nr. 117/1948 privind regimul general al cultelor religioase garantează de asemenea libertatea de conștiință și religie. Dar acest decret stabilește anumite limite ale acestei libertăți: „Orice persoană poate aparține oricărei religii sau poate îmbrățișa orice credință religioasă dacă practicarea acesteia nu contravine Constituției, ordinii și siguranței publice sau decenței” (art. 1). În conformitate cu Articolele 3 și 4 din Decret, nimeni nu poate fi urmărit penal pentru credința sau lipsa credinței religioase sau obligat să participe la serviciile religioase ale oricărui cult.

119. Articolul 13 din Decret prevede că: „Pentru a se putea organiza, cultele religioase vor fi recunoscute prin decret al Consiliului de Stat, emis la propunerea Consiliului de Miniștri în urma unei recomandări a Departamentului Cultelor“. În mod similar, în temeiul articolului 23 din decret, „Activitățile cultelor religioase recunoscute se vor desfășura în conformitate cu doctrina lor religioasă, statutul de organizare aprobat, legile țării și decența”.

120. În conformitate cu articolul 15 din Decretul nr. 117/1948, mișcarea evanghelică Armata Domnului a fost desființată. Un decret din 1 decembrie 1948 a pus capăt existenței legale a Bisericii Greco-Catolice (Unite) prin absorbirea acesteia în Biserica Ortodoxă Română.

121. Articolul 318 din Codul Penal pedepsește cu închisoarea de la unu la șase luni sau amendă încălcarea sau tulburarea libertății de cult a unui cult religios organizat și care funcționează în conformitate cu legea, cât și constrângerea unei persoane prin forță să ia parte la slujbe religioase ale oricărui cult sau să îndeplinească un act religios legat de practicile unui anumit cult.

2. Presupuse încălcări

122. Mai jos este prezentat un rezumat al acuzațiilor privind încălcarea dreptului la libertate gândire, conștiință, religie sau credință.

123. Conform informațiilor primite, controlul exercitat de Departamentul Cultelor în privința afacerilor religioase (în special în materia statutului juridic, care a fost acordat numai 14 biserici; facultăților de teologie și numirii clericilor pe baza cotelor; utilizarea și distribuția de materiale religioase; remunerarea clericului; eliberarea autorizațiilor pentru construcția sau renovarea clădirilor religioase; presiunea exercitată la numirea clericului superior), precum și restricțiile generale ale dreptului de adunare au limitat exercitarea libertății religioase.

124. În consecință, adunările religioase private organizate fără autorizația Departamentului Cultelor sunt considerate ilegale, iar persoanele care participă la acestea pot fi arestate, pot primi amenzi și pot fi expulzate din casele lor. Alte restricții raportate includ: penuria de literatură religioasă, și în special probleme cu privire la importul și distribuția Bibliilor; reducerea cotelor de studenți admiși la facultățile de teologie și a preoților și pastorilor autorizați oficial și, prin urmare, apariția clericului neoficial și neautorizat; obstacole în calea construirii de noi biserici și restaurarea celor vechi; demolarea clădirilor religioase, adesea în cadrul politicii de sistematizare și respingerea dreptului de a înființa sau de a susține instituții caritabile sau umanitare.

125. Unii membri ai Bisericilor au fost supuși la diferite forme de hărțuire și

discriminare, cum ar fi intimidarea, pierderea serviciului sau a beneficiilor sociale, neadmiterea în învățământul superior sau în anumite profesii, cum ar fi profesoratul, interzicerea călătoriilor externe, reduceri salariale, confiscarea cărților religioase, supravegherea de către poliție, arest sau domiciliu forțat, detenție, închisoare și rele tratamente, care au fost fatale în cel puțin un caz.

126. Măsurile de restricționare și hărțuire raportate mai sus au afectat cele 14 biserici și culte care au primit statut juridic, precum și cultele nerecunoscute. Astfel, unii membri ai Bisericii Ortodoxe au fost persecutați. În Biserica Romano-Catolică, în care mulți membri sunt etnici maghiari, numărul seminariștilor aprobați a fost sever restricționat, literature religioasă disponibilă este insuficientă pentru nevoile de cult și mai mulți preoți au fost persecutați de autorități. Restricțiile impuse Bisericii Romano-Catolice au inclus dizolvarea ordinelor monahale, virtuala non-existență a unei prese religioase, precum și restricțiile severe privind relațiile cu Bisericile surori din Ungaria și din alte părți ale lumii. Biserica calvinistă reformată, ai cărei membrii sunt majoritar etnici maghiari, a cunoscut o reducere puternică a numărului de studenți admiși la seminarul Cluj-Napoca și o penurie de pastori (peste 100 de parohii din Transilvania nu aveau pastor în 1988). Bisericile unitariană și luterană au avut, de asemenea, un deficit de pastori. Clericii Bisericii Reformate și ai Bisericii Baptiste au fost supuși hărțuirii. Membrii bisericilor au fost amenințați și hărțuiți și ei (într-un caz recent, se raportează că un membru a murit în circumstanțe suspecte), în încercarea de a exercita presiuni asupra liderilor religioși. Bisericile nerecunoscute ale căror membri au fost persecutați includ Biserica Greco-Catolică (Unită), Armata Domnului, Martorii lui Iehova și Biserica Nazarenă.

(Cazurile 2, 22, 24, 30, 34, 53, 87, 96, 98, 119, 127, 133)

E. Libertatea de opinie și exprimare

1. Cadrul legal

127. Articolul 19 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice prevede dreptul de a avea opinii fără amestecul altora și dreptul la libertatea de exprimare.

128. Articolul 28 din Constituția României garantează libertatea de exprimare și libertatea presei. Dar anumite restricționări ale acestor libertăți sunt prevăzute în articolul 29 din Constituție în temeiul cărora ele nu pot fi exercitate în scopuri ostile regimului socialist sau intereselor muncitorilor. Articolul 29 interzice și propaganda fascistă sau antidemocratică.

129. Legea presei (nr. 3/1974), repromulgată în 1978, prevede că libertatea presei este un drept fundamental. În conformitate cu articolul 69 din această lege, libertatea presei nu poate fi exercitată în scopuri ostile regimului socialist, „sistemului juridic stabilit prin Constituție sau prin altă legislație, drepturilor sau intereselor legitime ale persoanelor fizice sau juridice, sau moralității socialiste.”

130. Printre aceste restricționări se numără interzicerea publicării și diseminării de materiale contrare Constituției, care comunică informații, date sau documente secrete, încorporează informații false sau alarmiste sau comentarii amenințătoare sau care pun în pericol legea și ordinea sau reprezintă un pericol pentru securitatea statului, incită la

nerespectarea legilor sau la săvârșirea de infracțiuni, propagă puncte de vedere fasciste, obscurantiste sau anti-umanitare sau constituie propaganda șovină care incită la ura sau violența rasială sau națională sau este în detrimentul mândriei naționale. Este interzisă și publicarea de materiale care încalcă moralitatea, constituie instigare la încălcarea standardelor etice și a standardelor de comportament social, furnizează informații cu privire la procedurile legale în curs, anticipează deciziile care trebuie să fie luate de organele judiciare sau conține date sau informații inexacte în măsură să pună în pericol interesele legitime, demnitatea, onoarea, reputația sau prestigiul social sau profesional ale unei persoane sau materiale prin care o persoană este insultată, calomniată sau amenințată.

131. Responsabilitatea pentru asigurarea respectării dispozițiilor articolului 69 de către fiecare organ de presă revine consiliului de administrație competent, consiliului de redacție sau redactorului șef (art. 70).

132. Codul Penal (art. 205, 206, 236, 237 și 356) stabilește pedepse pentru insultă, calomnie, defăimare și comportament ofensator, precum și pentru propagandă pentru război și diseminarea de informații tendențioase sau fabricate care ar putea servi instigării la război. Articolul 317 din Cod pedepsește propaganda naționalistă sau șovină și instigarea la ură rasială sau națională cu închisoare de la șase luni până la cinci ani.

133. Articolul 166 din Cod stabilește pedepse pentru propaganda împotriva statului socialist. Conform acestui articol, orice propagandă cu caracter fascist diseminată în public sau orice propagandă sau acțiune care urmărește să schimbe ordinea socialistă sau să pună în pericol securitatea statului este pedepsită cu închisoare de 5-15 ani și pierderea anumitor drepturi.

134. Contactul cu străinii este reglementat prin Decretul nr. 408, al cărui text nu a fost publicat și care se referă la secrete de stat. Conform acestui Decret, orice persoană care are contacte cu un străin poate fi urmărită penal și pedepsită, iar toate contactele cu străinii trebuie raportate la poliție în termen de 24 de ore.

2. Presupuse încălcări

135. Mai jos este prezentat un rezumat al acuzațiilor privind încălcarea dreptului la libertatea de exprimare și opinie.

136. Conform informațiilor primite, interpretarea largă dată anumitor dispoziții constituționale sau legislative, cum ar fi articolul 29 din Constituție și articolul 69 din Legea Presei, a dus la limitarea severă a dreptului la libertatea de opinie și de exprimare. Libertatea de exprimare este restricționată și prin aplicarea pe scară largă a anumitor dispoziții ale articolului 166 (2) din Codul Penal cu privire la propaganda împotriva statului socialist (a se vedea paragrafele 128, 129 și 133 de mai sus).

137. În practică, libertatea de opinie și exprimare este sever restrânsă. Deținerea și utilizarea mașinilor de scris sau a aparatelor de fotocopiare sunt reglementate strict și verificate anual. Conform Decretului nr. 408, contactele dintre români și vizitatorii străini sunt atent monitorizate, iar contactele cu jurnaliștii străini constituie o infracțiune pedepsită penal dacă nu a fost obținută o autorizație prealabilă. Nu pot fi achiziționate ziare occidentale iar importul și distribuirea de cărți și reviste necesită obținerea unei autorizații. Lucrările sau articolele anumitor autori care au criticat regimul au fost interzise

sau retrase de la vânzare. Repertoriile teatrelor sunt supuse unei supravegheri stricte și toate piesele trebuie să fie aprobate de către mai multe organisme, inclusiv Consiliul pentru Cultură și Educație. Unele lucrări care au primit o astfel de aprobare au fost totuși interzise la scurt timp înainte de prima reprezentație.

138. Numeroși scriitori, jurnaliști, poeți, critici literari sau de teatru și, în general, orice persoană care a scris, exprimat sau diseminat opinii critice la adresa politicilor guvernamentale într-un mod non-violent au fost supuși unor diferite măsuri represive. Acestea includ (a se vedea și secțiunile A și B de mai sus) supravegherea de către poliție și citații, raiduri și percheziții ale locuinței, presiune asupra rudelor, arest la domiciliu, expulzare din partid, izolare prin deconectarea liniilor telefonice, monitorizarea poștei, interzicerea publicării și alte impedimente, exil sau instigare la emigrare, rele tratamente fizice, arestări sau punerea sub acuzare (deseori în temeiul unor dispoziții care sancționează propaganda împotriva statului socialist, „parazitismul”, infracțiunile economice sau contactele cu străinii), închisoare sau internare în instituții psihiatrice .

(Cazurile 1, 3, 5, 11, 14, 16, 22, 25, 31, 18, 35, 36, 40, 44, 45, 46, 47, 52, 57, 59, 62, 68, 76, 77, 83, 84, 85, 82, 88, 89, 99, 100, 106, 110, 114, 115, 117, 119, 122, 123, 125, 129, 130)

F. Dreptul la întrunire și asociere; participarea la conducerea treburilor publice

1. Cadrul legal

139. Articolele 21 și 22 din Pactul Internațional pentru drepturile civile și politice prevăd dreptul la întrunire pașnică și dreptul la libertatea de asociere cu ceilalți. În plus, articolul 25 alineatul (a) din Pact prevede dreptul fiecărui cetățean de a lua parte la conducerea treburilor publice, direct sau prin reprezentanți aleși liber.

140. Articolul 28 din Constituția României stabilește libertatea de întrunire și libertatea de a demonstra. În temeiul articolului 29 din Constituție însă această libertate nu poate fi exercitată în scopuri ostile sistemului socialist sau intereselor muncitorilor. Acest articol prevede de asemenea că orice asociere cu caracter fascist sau antidemocratic este interzisă și că participarea la astfel de asocieri și propaganda cu caracter fascist sau antidemocratic va fi pedepsită de lege.

141. Articolul 27 din Constituție prevede dreptul de asociere. Organizațiile publice și de masă, susținute de stat, asigură participarea largă a maselor la activitatea politică, economică, socială și culturală a României și la exercitarea controlului public.

142. În conformitate cu articolul 26 din Constituție, Partidul Comunist Român dirijează activitățile organizațiilor publice și de masă și pe cele ale agențiilor de stat. Articolul 25 din Constituție și dispozițiile Legii electorale (Legea nr. 67/1974, repromulgată în 1979 și 1987) garantează participarea cetățenilor la alegerea organelor care reprezintă autoritatea statului.

143. După cum s-a menționat deja (a se vedea secțiunea E de mai sus), în conformitate cu articolul 166, alineatul 2, din Codul Penal privind propaganda împotriva statului socialist, orice acțiune care vizează schimbarea ordinii socialiste sau care poate pune în pericol securitatea statului este pedepsită cu închisoare de 5 - 15 ani. În mod similar,

articolul 167, alineaul 3, al Codului stabilește pedeapsa cu moartea sau 15-20 de ani de închisoare pentru asocierea unui număr de persoane în scopul participării la activități fasciste sau antidemocratice, pentru orice activitate care solicită modificarea structurii regimului socialist sau pentru aderarea la sau orice formă de asistență oferită unei astfel de asociații.

144. În conformitate cu anumite dispoziții ale Decretului nr. 153/1970, crearea unor grupurilor care, prin conduita lor, demonstrează o viziune anarhică sau parazitara asupra vieții și care sunt opuse principiului conviețuirii socialiste, sau susținerea sau apartenența la astfel de grupuri este pedepsită cu închisoare de la unu la șase luni sau cu amendă.

145. Mai jos este prezentat un rezumat al acuzațiilor privind încălcarea dreptului la întrunire și asociere și a dreptului de a lua parte la conducerea treburilor publice.

146. Conform informațiilor primite, libertatea de întrunire și libertatea de a demonstra, garantate de articolul 28 din Constituție, sunt în practică restricționate considerabil prin interpretarea largă și arbitrară a prevederilor articolului 29, alineatul 1, din Constituție, care prevede că aceste libertăți nu pot fi exercitate în scopuri ostile sistemului socialist sau intereselor muncitorilor. Același lucru este valabil și pentru excepția care restricționează domeniul de aplicare al articolului 27 din Constituție (privind garantarea libertății de asociere), care interzice orice asociere care vizează promovarea activităților fasciste sau antidemocratice (Codul Penal, art. 167, alineatul 3). Formularea destul de vagă a articolului 166, alineatul 2, din Codul Penal (privind interzicerea propagandei împotriva statului socialist) a fost folosită de asemenea, prin interpretarea largă și arbitrară, pentru a pedepsi persoanele care au încercat să-și exercite drepturile de întrunire și asociere într-un mod pașnic. În cele din urmă, acuzația de „parazitism”, care este o infracțiune, a fost adusă în anumite cazuri împotriva unei persoane care și-a pierdut involuntar locul de muncă din motive politice.

147. Persoanele supuse unor astfel de restricții includ: lideri de organizație care au afirmat că aparțineau unui partid desființat; persoane care au încercat să formeze un nou partid, să organizeze grupuri de studenți și tineri muncitori critici la adresa politicii guvernamentale sau să încurajeze cetățenii să se alăture organizațiilor de opoziție; autori și distribuitori de scrisori deschise, broșuri, tratate și alte scrieri sau interviuri care critică regimul, președintele sau politica guvernamentală sau pledează pentru abordări politice diferite; și activiști pentru drepturile omului, în special cei care au solicitat respectarea mai strictă a obligațiilor legale care decurg din ratificarea Pactului Internațional cu privire la drepturile civile și politice și semnarea Actului final al Conferinței de la Helsinki pentru securitate și cooperare în Europa. Reprimarea acestor persoane a luat diverse forme, inclusiv hărțuire, supraveghere a poliției, intimidare, rele tratamente, reședință forțată, interogare, detenție și pedepse cu închisoarea.

(Cazurile nr. 3, 10, 16, 25, 31, 35, 41, 44, 45, 52, 57, 77, 83, 85, 89, 103, 106, 110, 112, 122).

Dreptul la muncă; drepturi sindicale

1. Cadrul legal

148. Dreptul la muncă și dreptul la condiții de muncă juste și favorabile, care asigură, inter alia, salarii echitabile, un trai decent, condiții de muncă sigure și sănătoase, oportunități egale pentru toate persoanele de a fi promovate, odihnă, timp liber, limitare rezonabilă a numărului de ore de muncă, concedii cu plată periodice și remunerația zilelor de sărbători legale, sunt garantate de articolele 6 și 7 din Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale.

149. Articolul 8 alineatul 3 (a) din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice prevede că nimeni nu poate fi constrâns să îndeplinească o muncă forțată sau obligatorie. Alineatul (c) prevede în plus că munca forțată sau obligatorie nu include o muncă sau un serviciu care face parte din obligațiile civile normale.

150. Articolul 8 din Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și articolul 22 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice prevăd dreptul de a forma și a se alătura sindicatelor, dreptul sindicatelor de a funcționa liber și dreptul la grevă.

151. Drepturile privind condițiile de muncă și libertatea sindicală sunt prevăzute și în diferite convenții ale OIM la care România a aderat, de exemplu Convenția nr. 29 privind Munca Forțată sau Obligatorie din 1930, Convenția nr. 87 privind Libertatea Sindicală și Apărarea Dreptului Sindical din 1948, și Convenția nr. 111 privind Discriminarea în Domeniul Ocupării Forței de Muncă și Exercițării Profesiei din 1958.

152. Conform legislației române, tuturor cetățenilor li se garantează dreptul la muncă. În conformitate cu articolul 18 din Constituție, fiecărui cetățean i se oferă posibilitatea de a desfășura, în concordanță cu calificările sale, o activitate remunerată pe baze cantitative și calitative. Dreptul la odihnă este garantat în temeiul articolului 19 din Constituție, care prevede stabilirea zilei lucrătoare de maxim opt ore, odihnă săptămânală și concediu plătit anual și a zilei lucrătoare de mai puțin de opt ore pentru muncă grea.

153. Dreptul de a muncii fără nicio restricție sau discriminare și dreptul la condiții echitabile de muncă sunt prevăzute și de dispozițiile relevante din Codul muncii.

154. În conformitate cu Legea nr. 24 din 5 noiembrie 1976 privind recrutarea și angajarea personalului și Legea nr. 25 din aceeași dată cu privire la repartizarea persoanelor apte de muncă către locuri de muncă, toate persoanele apte de muncă în vârstă de 16 ani sau mai mult care nu sunt în curs de a fi instruiți și sunt fără loc de muncă trebuie să se înregistreze la Departamentul Muncii și Securității Sociale sau la birourile sale regionale pentru a putea fi încadrați la un loc de muncă. În conformitate cu articolul 7 din Legea nr. 25, acestor persoane trebuie să li se ofere un loc de muncă, iar atunci când sunt repartizate la un loc de muncă, ele trebuie să se înființeze imediat la întreprinderea desemnată. Stimulente pentru persoanele care refuză în mod sistematic un loc de muncă fără un motiv valabil sunt prevăzute în articolul 8 din lege. Dacă o persoană rămâne imună în fața tuturor încercărilor de persuasiune, refuză să accepte un loc de muncă sau un curs de pregătire și continuă să trăiască viața unui parazit, ea va fi obligată, în temeiul articolului 9 din Legea nr. 25, să lucreze într-o anumită întreprindere printr-o decizie a instanței sau, în cazul în

care persoana este încă minoră, ea va fi plasată într-un centru de muncă și reabilitare. Decizia instanței este definitivă și obligatorie în conformitate cu articolul 10 alineatul 4; iar articolul 11 din lege prevede că poliția le va executa. În conformitate cu articolul 12 alineatul 2, nicio persoană căreia i-a fost atribuit un loc de muncă în urma unei decizii a instanței nu își poate schimba locul de muncă până la trecerea unui an.

155. În conformitate cu prevederile Legii nr. 1 din 3 aprilie 1986 cu privire la plata prin acord global încheiat prin negocieri directe cu muncitorii, principala formă de remunerare este remunerarea bazată pe producția totală a întreprinderii în ansamblu. Dacă se depășește o țintă de producție, salariile sunt crescute proporțional fără limită. Dacă ținta nu este îndeplinită sau muncitorii nu și-au îndeplinit obligațiile, remunerarea se reduce proporțional și nu se garantează un salariu minim (art. 3).

156. Drepturile sindicale sunt garantate de Constituția română și prin diferite legi, inclusiv Codul Muncii și Legea nr. 52/1945 privind asociațiile comerciale.

157. Articolul 27 din Constituție prevede dreptul de asociere pentru a forma organizații sindicale. Activitățile acestora, precum cele ale celorlalte organizații publice și de masă, sunt conduse de Partidul Comunist, în conformitate cu articolul 26 din Constituție.

158. În conformitate cu articolele 113, 116, 119, 122 și 153 din Codul Muncii, Federația Generală a Sindicatelor are dreptul exclusiv de a reprezenta muncitorii vis-à-vis de cele mai înalte organe ale statului.

159. În conformitate cu articolul 165 din Cod, sindicatele mobilizează masele în scopul executării programului Partidului Comunist.

2. Presupuse încălcări

160. Mai jos este prezentat un rezumat al acuzațiilor privind încălcarea dreptului la muncă și a drepturilor sindicale.

161. Conform informațiilor primite, dispozițiile Legii nr. 1/1986 cu privire la plata prin acord global încheiat prin negocieri directe cu muncitorii au condus la demontarea unui sistem de remunerare fixă garantată. Legea a eliminat câștigurile minime garantate pentru toți salariații și a stabilit în schimb un sistem de remunerare bazat pe producția totală a întreprinderii. Până la 40% din salariile muncitorilor au fost reținute din cauza normelor neîndeplinite, care în practică pot fi îndeplinite foarte rar din cauza numeroaselor pane de energie electrică și a lipsei de materii prime și unelte adecvate. Deși Constituția prevede o zi lucrătoare de opt ore - care ar trebui redusă în cazul locurilor de muncă deosebit de dificile, se lucrează adesea mai multe ore, uneori peste 12 ore. Odihna săptămânală nu este garantată în multe cazuri, fie pentru că angajații sunt nevoiți să lucreze duminica sau din cauza participării obligatorii, în special în cazul tinerilor, la munci în favoarea comunității, cum ar fi recoltarea, întreținerea străzilor și demolarea sau construcția de clădiri. Condițiile de muncă sunt deosebit de dure iarna, deoarece atelierele sunt prost încălzite.

162. Angajații care își pierd locul de muncă, uneori pentru că au solicitat să emigreze sau au încercat să părăsească țara fără permisie, sau din motive politice, au fost acuzați de „parazitism” în baza Decretului nr. 153/1970 și au fost condamnați uneori la mai multe luni de munca corecțională (vezi secțiunea B de mai sus). Muncă corecțională pentru

salarii reduse a fost de asemenea impusă în temeiul articolului 166 din Codul Penal privind propaganda antisocialistă. Legislația privind distribuția economică a muncii și executarea programului de sistematizare rurală a dus la transferul forțat în anumite regiuni și la repartizarea arbitrară la anumite locuri de muncă pentru câțiva ani. În mod similar, recruții în armată au fost supuși muncii forțate în timpul serviciului militar, adesea în condiții foarte dure.

163. Anumite categorii de persoane, cum ar fi membrii minorităților sau persoanele critice la adresa guvernului, sunt discriminate sau supuse unor restricții în recrutare, formare profesională, alegerea profesiei sau muncii și posibilitățile de promovare (a se vedea secțiunea G de mai sus).

164. Există acuzații potrivit cărora anumite dispoziții ale legislației românești sunt contrare instrumentelor internaționale privind libertatea sindicală și protecția drepturilor sindicale la care România a aderat. Dispozițiile în cauză sunt articolul 26 din Constituție și articolele 113 (2), 116, 119, 122, 153, 164 și 165 din Codul Muncii, a căror aplicare a dus la impunerea prin mijloace legislative a principiului sindicatului unic și a împiedicat angajații care doresc aceasta să își exercite dreptul de a forma în mod liber sindicate, în afara structurii sindicale existente și fără intervenția autorităților publice. Sindicatele sunt obligate să își bazeze statutul pe cele ale Federației Generale a Sindicatelor și sunt obligate să se supună directivelor partidului în elaborarea programelor lor. În practică, încercările de formare a unor sindicate independente, în special cele din 1979, 1983, mai 1988 și iunie 1988, au fost împiedicate, iar angajații care le-au sprijinit au fost concediați, abuzați fizic, interogați în mod repetat, retrogradați, arestați sau reținuți. Mai multe greve și conflicte de muncă declanșate de condițiile de muncă și de plată (de exemplu, în minele din Valea Jiului în 1977, în cele șapte mine de minereu din nordul Transilvaniei în septembrie 1983, în uzinele din Cluj și Turda în noiembrie 1986, în uzina Nicolina din Iasi în februarie 1987, în fabricile Steagul Rosu și Tractorul din Brasov în noiembrie 1987) au condus în săptămânile sau lunile care au urmat încheierii conflictului la concedieri, arestări, rețineri, transferuri, muncă corecțională și chiar dispariții. (Cazurile 7, 14, 15, 16, 25, 36, 38, 39, 40, 44, 47, 52, 59, 79, 95, 112, 118, 122)

H. Dreptul la un nivel de trai adecvat

1. Cadrul legal

165. Articolul 11 din Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale recunoaște dreptul oricărei persoane la un nivel de trai adecvat pentru sine și familia sa, inclusiv alimente, îmbrăcăminte și locuințe suficiente și îmbunătățirea continuă a condițiilor de trai. Articolul 12 din Pact recunoaște dreptul oricărei persoane de a se bucura de cel mai înalt nivel posibil de sănătate fizică și mentală. Cele două articole pledează, de asemenea, pentru o serie de măsuri de luat de către statele părți pentru realizarea acestor drepturi.

166. Legislația română conține o serie de prevederi cu privire la dreptul la hrană, locuințe adecvate și sănătate. În ceea ce privește alimentele, Marea Adunare Națională, prin decizia sa nr. 5 din 1 iulie 1983, a aprobat programul național de asigurare a producției

agricole sigure și stabile. Prin decizia nr. 5 din 2 iulie 1984, Adunarea a aprobat programul național de nutriție științifică, precizând ce constituie un consum normal pentru cetățeni, în vederea prevenirii bolilor cauzate de o dieta inadecvata si asigurării astfel a unei sănătăți optime a populației.

167. În ceea ce privește dreptul la locuințe adecvate, Legea nr. 4/1973 privind dezvoltarea construcțiilor de locuințe, vânzarea de locuințe de stat către populație și construirea de case de odihnă recunoaște dreptul cetățenilor de a construi sau de a cumpăra locuințe care ar fi proprietatea lor personală, indiferent de venitul lor lunar (art. 9), cu sprijinul Statului (art. 10).

168. În ceea ce privește sănătatea fizică și psihică, statul oferă asistență medicală prin intermediul agențiilor sale de sănătate, în conformitate cu articolul 20 din Constituție.

169. În conformitate cu articolul 5 din Legea nr. 3/1978 cu privire la protecția sănătății publice, toate activitățile care vizează protejarea sănătății sunt efectuate de unitățile sanitare de stat, care oferă tuturor cetățenilor acces rapid la îngrijire medicală.

170. Diverse ordine și memorandumuri emise de Ministerul Sănătății au stabilit măsuri pentru prevenirea bolilor și pentru îmbunătățirea sănătății copiilor și sugarilor. În mod similar, Legea nr. 3/1978 prevede măsuri pentru menținerea condițiilor de trai și de muncă igienice și a unui grad ridicat de curățenie în localități și locuințe. Această lege conține și dispoziții referitoare la prevenirea și controlul bolilor transmisibile.

2. Presupuse încălcări

171. Mai jos este prezentat un rezumat al acuzațiilor privind încălcarea dreptului la un nivel de trai adecvat.

172. Conform informațiilor primite, mai multe produse alimentare sunt raționalizate în diferite moduri, în funcție de regiunea în cauză. Acestea includ carne, unt, făină, brânză, zahăr, ouă și cereale. Astfel, conform cartelelor de rație emise în Brașov în 1988, rația alimentară lunară pentru o persoană din acest oraș constă în 500 de grame de zahăr, jumătate de litru de ulei, 1 kilogram de făină, 1 kilogram de mălai, 300 de grame de carne, 120 de grame de unt și 3 ouă. Alte produse alimentare, teoretic vândute fără restricții, sunt rare; acestea includ laptele și mâncarea pentru bebeluși. Locuitorii satelor transferați în apartamente în stil urban în cadrul programului de sistematizare au mai puține oportunități de a cultiva loturi de teren pentru uz personal și au cunoscut astfel o deteriorare a nivelului de trai, deoarece au fost lipsiți de o sursă suplimentară de mâncare.

173. Se raportează că energia electrică este raționalizată de asemenea, iar utilizarea sa privată este limitată la 35 kwh pe lună. Încălzirea este redusă la minimum – ceea ce face condițiile de trai în locuințe (în special pentru copiii) și condițiile la locul de muncă deosebit de dificile, mai ales având în vedere iernile grele.

174. Se raportează că un număr de locuințe au fost demolate în cadrul programului de sistematizare rurală. În alte cazuri, localitățile afectate de program au fost private de serviciile publice esențiale pentru supraviețuirea lor, cum ar fi întreținerea drumurilor, școlile și transportul public (a se vedea și secțiunea C de mai sus). Această politică a obligat mulți locuitori ai satelor să își părăsească casele. Clădirile construite din 1986 până în prezent cu locuințe pentru persoanele transferate în cadrul planului de sistematizare nu

sunt încă echipate în mod adecvat. Astfel, în toamna anului 1988, locuitorii noilor clădiri construite la Ghermănești au trebuit să aștepte câteva luni pentru a fi conectați la sistemul de alimentare cu apă și de canalizare.

175. Spitalele și dispensarele sunt slab dotate și au adesea penurie de lucruri precum medicamente, produse de sterilizare de bază și seringi de unică folosință. Mortalitatea perinatală și postnatală sunt raportate a fi extrem de mari; nașterile sunt înregistrate abia la o lună după nașterea propriu-zisă, pentru ca rata ridicată a mortalității infantile să nu fie reflectată în statisticile oficiale. Întrucât avortul legal este practic inexistent din cauza politicii oficiale de creștere a natalității (vezi secțiunea A de mai sus), avorturile clandestine, adesea efectuate în condiții primitive, duc frecvent la infecții care iau viața femeilor tinere. Medicii din întreprinderi au voie să acorde personalului întreprinderii doar un număr total limitat de zile de concediu medical. Majoritatea persoanelor peste 60 de ani primesc doar îngrijiri medicale ambulante, iar numărul de paturi de spital alocate persoanelor în vârstă este în continuă scădere. Se spune că personalul de la ambulanță verifică vârsta pacienților înainte de a răspunde la apeluri telefonice.

(Cazurile 15, 118, 121)

I. Dreptul la educație; drepturile culturale

1. Cadrul legal

176. Articolul 13 din Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale recunoaște dreptul oricărei persoane la educație. Educația ar trebui să promoveze înțelegerea, toleranța și prietenia între toate națiunile și toate grupurile rasiale, etnice sau religioase. În conformitate cu articolul 15 alineatul 1 din Pact, toate persoanele au dreptul să ia parte la viața culturală.

177. Articolul 27 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice prevede dreptul persoanelor aparținând minorităților de a se bucura de propria cultură în comunitate cu ceilalți membri ai grupului.

178. Constituția României asigură și garantează dreptul la educație și dezvoltare culturală. Articolul 13 prevede că activitatea statului are ca scop „îmbunătățirea continuă a bunăstării... culturale a poporului”. În conformitate cu articolul 21, dreptul la educație este asigurat, învățământul fiind oferit de către stat. În plus, articolul 27 prevede dreptul cetățenilor de a se asocia pentru a forma organizații socio-culturale.

179. Constituția română garantează de asemenea dreptul naționalităților conlocuitoare „de a avea cărți, ziare, periodice, teatre și educație la toate nivelurile în limba maternă” (art. 22).

180. În conformitate cu prevederile Legii Educației și Învățământului (nr. 28/1978), dreptul la educație este asigurat pentru toți, fără nicio restricție care ar putea constitui discriminare (art. 2).

181. Articolul 4 alineatul 2 din Legea nr. 28/1978 prevede utilizarea neîngrădită a limbii materne de către naționalitățile conlocuitoare și posibilitatea de a studia și învăța în profunzime această limbă.

182. Alte dispoziții ale acestei legi privesc educația tinerilor membri ai minorităților

naționale. Astfel, în conformitate cu articolul 106, în unitățile administrativ teritoriale locuite și de o populație care vorbește o limbă minoritară, se organizează unități, secțiuni, clase sau grupuri cu predare în limba naționalităților respective. De asemenea, în conformitate cu articolul 107, pentru a permite tinerilor membri ai minorităților naționale să joace un rol viguros în întreaga activitate politică, economică, socială și culturală a țării, ei sunt învățați limba română în școlile primare și secundare, unde anumite materii pot fi predate în limba română. Părinții sau tinerii care aparțin minorităților naționale pot în general opta pentru înscrierea într-o instituție cu predare în limba respectivei minorități sau în limba română; în ultimul caz, ei pot, la cerere, să studieze limba naționalității în cauză (art. 108). În ceea ce privește educația în limbile naționalităților conlocuitoare, Ministerul Educației și Învățământului se asigură că personalul didactic este instruit și complet calificat și că sunt furnizate cărțile școlare și alte materiale necesare (art. 110).

183. În mod similar, Legea nr. 6/1969 prevede că numai persoanele care cunosc limba de predare pot predă în școlile naționalităților conlocuitoare.

184. Activitatea culturală și artistică este coordonată de Consiliul pentru Cultură și Educație Socialistă, a cărei organizare și funcționare sunt prevăzute în Decretul nr. 442/1977 emis de Consiliul de Stat. În conformitate cu articolul 1 din acest decret, Consiliul pentru Cultură și Educație Socialistă este responsabil pentru conducerea și îndrumarea unitară a întregii activități culturale și educaționale din România; acesta organizează activități de stimulare a creativității în domeniile literaturii și artelor.

2. Presupuse încălcări

185. Mai jos este prezentat un rezumat al acuzațiilor privind încălcarea dreptului la educație și a drepturilor culturale.

186. Conform informațiilor primite, dispozițiile constituționale care garantează naționalităților conlocuitoare dreptul la educație în propria limbă la toate nivelurile nu sunt respectate în practică. În ultimii 20 de ani, educația în limba maghiară este în declin la toate nivelurile. Cu excepția Universității Bolyai din Cluj-Napoca, care a fost la origine maghiară și în 1961 a fuzionat cu Universitatea Babeș, universitate cu predare în limba română, (și unde numărul studenți în limba maghiară este restricționat prin cote), Școala de Artă Dramatică din Tîrgu Mureș și Institutul de Medicină și Farmacie din Tîrgu Mureș, învățământul superior în limba maghiară a fost întrerupt din martie 1985 printr-un decret al Comitetului Central al Partidului. Se spune că educația primară și secundară în limba maghiară este în declin puternic. În regiunile cu majoritate etnică maghiară, numărul de clase de învățământ secundar în limba română este de trei sau patru ori mai mare decât numărul de clase în maghiară. Curricula, și în special predarea istoriei, sunt concepute cu scopul de a insufla vină în copiii de origine maghiară și sunt de natură a da naștere la conflicte în viitor. Câțiva profesori critici la adresa regimului au fost supuși la diverse tipuri de hărțuire (a se vedea și secțiunea J de mai jos).

187. În domeniul cultural, moștenirea națională este amenințată de diverse măsuri. Astfel, biroul responsabil cu conservarea monumentelor istorice a fost desființat prin decret prezidențial în 1977. De la punerea în aplicare a planului de sistematizare, o serie de clădiri istorice au fost distruse, în special în București, unde de la începerea

lucrărilor, în 1984, la construcția bulevardului Victoriei Socialismului, peste 30 de biserici și mănăstiri ortodoxe istorice au fost distruse. Clădirile raportate ca demolate în zona afectată de construcția bulevardului includ 13 biserici, printre care: Sfânta Vinera Hereasca (construită în 1645), Sfântul Spiridon Vechi (construită în 1680), Sfântu Nicolae Serbi (construită în 1640), Olteni (construită în secolul al XVII-lea), Izvorul Tămăduirii (construită în 1794), Alba Postavari (reconstruită în 1857), Spirea Nova (construită în 1799), Spirea Veche (reconstruită în 1815). Au fost distruse și alte clădiri cu caracter monumental, cum ar fi palatele de la Curtea Arsă și Curtea Nota (sfârșitul secolului al XVII-lea), Institutul Călinescu (secolul al XIX-lea) și Casa Belleo (secolul al XIX-lea).

188. Libertatea artistică și culturală este supusă multor restricții. Autorii ale căror lucrări au fost critice la adresa Guvernului nu sunt lăsați să publice. Importul de publicații străine, cum ar fi cărți, periodice și filme, este restricționat, iar accesul la astfel de publicații depinde de autorități. Și piesele de teatru sunt supuse unei supravegheri atente (a se vedea și secțiunea E de mai sus). La fel, oportunitățile de creație culturală a naționalităților conlocuitoare, în special ale maghiarilor și germanilor, au fost reduse considerabil (vezi secțiunea J de mai jos). În ultimii ani, oportunitățile cetățenilor români de a învăța și de a preda Esperanto sau de a participa la activități culturale legate de această limbă au fost serios restricționate.

(Cazurile 11, 31, 36, 50, 61, 62, 79, 82, 88, 98)

J. Drepturile persoanelor aparținând minorităților

189. Articolul 27 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice prevede:

„În statele în care există minorități etnice, religioase sau lingvistice, persoanele aparținând acestor minorități nu pot fi lipsite de dreptul de a avea, în comun cu ceilalți membri ai grupului lor, propria lor viață culturală, de a profesa și practica propria lor religie sau de a folosi propria lor limbă”.

190. Actul final al Conferinței de la Helsinki pentru securitate și cooperare în Europa (primul coș, principiul VII, alineatul 1) și Documentul final al reuniunii de la Viena (principiul 18) prevăd, de asemenea, protecția drepturilor și libertăților membrilor minorităților naționale.

191. Articolul 2 din Constituția României prevede că diferitele categorii de angajați, „fără deosebire de naționalitate”, construiesc regimul socialist.

192. Articolul 17 din Constituție prevede:

„Cetățenii Republicii Socialiste România, fără deosebire de naționalitate, rasă, sex sau religie, vor avea drepturi egale în toate domeniile de activitate economică, politică, juridică, socială și culturală.

Statul garantează egalitatea drepturilor cetățenilor. Nu este permisă nicio restricționare a acestor drepturi și nici o discriminare în exercitarea acestora pe motive de naționalitate, rasă, sex sau

religie.

Orice manifestare care vizează stabilirea unor astfel de restricții, propaganda naționalist-șovină și incitarea la ură rasială sau națională se pedepsesc prin lege”.

193. Articolul 22 din Constituție garantează dreptul naționalitățile conlocuitoare de a folosi limba maternă în mod liber și de a avea de asemenea cărți, ziare, reviste, teatre și educație la toate nivelurile în propria limbă. În unitățile administrative și teritoriale locuite și de o populație de origine etnică diferită de cea română, toate organele și instituțiile vor utiliza și limba scrisă și vorbită a naționalității în cauză și vor numi funcționari de această naționalități sau alți cetățeni care cunosc limba și modul de viața ale populației locale.

194. Articolul 109 din Constituție garantează utilizarea limbii materne în timpul procedurilor juridice în zone administrativ-teritoriale locuite de către o populație de altă origine etnică decât cea română.

195. Articolul 8 alineatul 2 din Legea nr. 57/1968 cu privire la organizarea și funcționarea consiliilor populare prevede că, în unitățile administrative locuite și de o populație de altă etnie decât cea română, „agențiile locale vor folosi și limba scrisă și vorbită a naționalității în cauză și vor numi funcționari de această naționalitate sau alți cetățeni care cunosc limba și modul de viață al populației locale.”

196. Articolul 46, alineatul 5, articolul 49, alineatul 2 și articolul 63 din această lege prevede că, în astfel de unități administrative și teritoriale, limba maternă a populației non-române va fi folosită în discuții; deciziile consiliului popular care au forță de reglementare și deciziile comisiilor sau birourilor executive trebuie de asemenea să fie aduse la cunoștința cetățenilor în limba minorității în cauză.

197. Decretul nr. 468/1971 cu privire la măsurile de îmbunătățire a punerii în aplicare și a diseminării legislației prevede că o atenție deosebită se acordă difuzării legislației în limbile minorităților conlocuitoare, în județele în care astfel de naționalități trăiesc alături de români.

198. În ceea ce privește garanția că naționalitățile conviețuitoare vor putea utiliza limba maternă și vor avea acces la dosarele de caz în procedurile penale și civile în unitățile administrative și teritoriale locuite și de o populație de altă etnie decât cea română, prevederile din articolul 109 din Constituție, elaborate prin Legea nr. 58/1968 cu privire la organizarea sistemului judiciar (art. 8, alineatele 2 și 3), Codul de Procedură Penală (art. 7, 8 și 128) și Codul de Procedură Civilă (art. 142).

199. Legislația română prevede și măsuri pentru a se asigura că educația este acordată în limbile minoritare (în mod specific prin dispozițiile relevante din Legea educației și Învățământului (nr. 28/1978); în acest sens, a se vedea paragrafele de mai sus.

200. În ceea ce privește dreptul la informație, articolul 4 din Legea presei (nr. 3/1974 - reprojctat în 1978) prevede următoarele:

„În conformitate cu politica Partidului și a Statului care garantează o egalitate reală între toți cetățenii români, angajații aparținând naționalităților conlocuitoare vor avea de asemenea posibilitatea de a obține informații și de a-și exprima opiniile în presă în limba maternă”.

2. Presupuse încălcări

201. Mai jos este prezentat un rezumat al acuzațiilor privind încălcarea drepturilor persoanelor aparținând minorităților.

202. Conform informațiilor primite, politica de asimilare forțată care este pusă în aplicare în ceea ce privește diversele minorități etnice în ciuda garanțiilor constituționale (Constituție, art. 2, 17 și 22) și legislative existente, care afectează în special populația de etnie maghiară dar și celelalte minorități, a dus la încălcări grave și repetate ale drepturilor omului ale membrilor acestor minorități. Statutul minorităților s-a deteriorat, mai ales în ultimii ani, care au fost marcați de o intensă campanie de românizare.

203. În ceea ce privește dreptul membrilor minorităților de a-și folosi propria limbă, utilizarea oficială a limbilor maghiară și germană a fost eliminată treptat din administrația civilă, instanțe, întreprinderi și spitale, în ciuda dispozițiilor constituționale în această privință. Cele mai multe indiciatori rutiere bilingve au dispărut, chiar și în județele în care etnicii maghiari reprezintă 85% din populație. Învățământul în limba maghiară este în declin la toate nivelurile (a se vedea și secțiunea I de mai sus); din aprilie 1988, numele tuturor localităților au trebuit să fie scrise sau menționate în forma lor românească, chiar și în publicații în limba maghiară sau germană. Din ianuarie 1988, părinților nu li s-a mai permis oficial să aleagă pentru copiii lor nume care nu au un echivalent românesc.

204. În domeniul educațional, numărul directorilor de școli de etnie maghiară, precum și numărul de clase și școli în care maghiara este limba de predare, a fost redus treptat în favoarea limbii române (vezi și secțiunea I de mai sus). Chiar și în puținele clase maghiare rămase, „disciplinele generale cum ar fi istoria, geografia sau educația civică sunt predate în limba română. Tinerii membri ai minorității maghiare care au picat examenele de admitere la facultate sau care nu doresc să-și continue studiile după clasa a zecea sunt transferați, pentru o perioadă de cinci ani, într-un loc de muncă atribuit oficial, de obicei departe de casele lor, în București, Delta Dunării sau zonele miniere. Examenul de admitere la școlile și universitățile de specialitate este doar în limba română, ceea ce descurajează mulți tineri membri ai minorităților de la continuarea studiilor primare și secundare în limba maternă. Se spune că există o mare penurie de profesori de limbă maghiară în Transilvania, din cauza repartizărilor arbitrare; astfel, în 1988, Ministerul Educației a numit 12 din cei 17 absolvenți ai Departamentului de Limbă și Literatură Maghiară al Universității Cluj în posturi din afara Transilvaniei în regiuni cu majoritate de etnie română. Dintre celelalte cinci persoane, doar una a fost autorizată să predea limba maghiară.

205. Se afirmă că autonomia culturală și oportunitățile de creație culturală și artistică ale minorității maghiare au fost limitate de diverse măsuri cum ar fi hărțuirea, persecuția sau exilul forțat al membrilor elitei sale intelectuale și artistice, o interdicție (din 1987) privind importurile de publicații maghiare, eliminarea emisiunilor în limba maghiară la televiziunea București (cu excepția unui program săptămânal de 15 minute) și a posturilor de radio locale maghiare, concentrarea tuturor editărilor de carte în limba maghiară într-o singură editură, Kriterion și o reducere a numărului și frecvenței publicării ziarelor și revistelor în limba maghiară. De asemenea, teatrele la care se joacă piese de teatru în limba maghiară sunt treptat unite cu teatre românești. Acesta a fost cazul Teatrului din

Sfintu-Gheorghe în 1980. Teatrul din Cluj-Napoca este acum singurul teatru existent pur maghiar. Se spune și că autoritățile ar fi confiscate diverse manifestări ale identității culturale ale minorității maghiare, cum ar fi arhive, vechi biblioteci, manuscrise din mănăstiri, și registrele de nașteri, căsătorii și decese.

206. Credințele religioase ai căror membri sunt în majoritatea lor de origine maghiară sau germană, adică Bisericele protestante și Biserica Romano-Catolică, sunt supuse unor restricții, iar membrii lor suferă discriminare (vezi și secțiunea D de mai sus).

207. Membrii minorității etnice maghiare sunt supuși la numeroase măsuri discriminatorii; această discriminare este încurajată oficial prin incitarea sentimentelor anti-maghiare, în special în mass-media și în manualele școlare. Studenții și tinerii absolvenți de origine maghiară sunt ținte speciale ale politicii de dispersie a populației (a se vedea și secțiunea C de mai sus). Intelectualii, artiștii, activiștii pentru drepturile omului, angajații și cei care dețin posturi religioase înalte care aparțin minorității maghiare sau care au criticat politica guvernamentală în acest domeniu sunt de asemenea supuși discriminării în domeniile recrutării, formării profesionale, condițiilor de angajare și oportunităților de promovare. (vezi și secțiunea G de mai sus). Multe persoane de etnie maghiară care solicită să emigreze sunt supuși presiunii și represaliilor (vezi secțiunea C de mai sus).

208. Membrii minorității germane care solicită să emigreze sunt de asemenea supuși represaliilor. Cei care sunt autorizați să emigreze sunt obligați să plătească autorităților sume mari de până la 10.000 de marci germane, în ciuda abolirii decretului din 1982 care impunea emigranților să restituie guvernului costurile educației lor înainte de plecare. Emigrația în masă a membrilor minorității germane a dus la un declin al culturii germanice în educație, evenimente și publicații culturale.

209. Comunitatea de romi se spune că este supusă hărțuirii, perchezițiilor și confiscării bunurilor. Au fost raportate cazuri de detenție fără proces sau fără acuzații specifice.

210. Membrii comunității catolice a ceangăilor, care de peste 100 de ani au fost supuși unor măsuri severe de asimilare forțată, nu au primit încă recunoașterea oficială ca minoritate etnică.

(Cazurile 4, 10, 50, 61, 62, 79, 88, 117, 119, 123, 127, 132)

V. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

211. Raportorul Special s-a străduit să-și îndeplinească mandatul cât mai pe deplin și obiectiv posibil. În acest scop, a încercat să obțină cooperarea autorităților române și să conducă investigații în România. Spre marele său regret, a întâmpinat un refuz; Guvernul României consideră Rezoluția 1989/75 a Comisiei pentru drepturile omului, prin care Comisia a decis numirea unui raportor special pentru a examina situația drepturilor omului în România, ca fiind nulă și neavenită. Cu toate acestea, Raportorul Special a studiat dispozițiile constituționale, legislative și de reglementare românești în detaliu, în măsura în care acestea se referă la mandatul său. În plus, el a făcut toate eforturile posibile pentru a lua în considerare poziția autorităților române, pe baza rapoartelor pe care acestea le-au trimis la diverse organisme sau agenții specializate ONU.

212. Pentru a aduna informațiile necesare îndeplinirii mandatului său, el a intervievat un număr mare de persoane care veniseră la Geneva pentru a-i oferi informații. În plus, a plecat în Ungaria, mai exact în vecinătatea frontierei româno-ungare. Acolo a putut să intervieze aproximativ 60 de emigranți recent din România, care aparțineau diferitelor grupuri etnice și care proveneau din toate sectoarele societății românești.

213. În sfârșit, a consultat un număr foarte mare de documente referitoare la situația drepturilor omului din România.

214. Informațiile astfel colectate nu permit, desigur, Raportorului Special să tragă concluzii absolut sigure, cum ar putea rezulta dintr-o anchetă amănunțită în România. Cu toate acestea, informațiile sunt suficient de precise și de coerente pentru a se putea face observații suficient de credibile. În acest sens, Raportorul Special subliniază că nu a ținut cont de acuzații izolate; fiecare dintre punctele notate se bazează pe mai multe surse de informații coroborate reciproc. În ceea ce privește numeroasele cazuri enumerate în anexa 1, acestea sunt destinate, în esență, să ilustreze observațiile bazate pe informații mai generale. În sfârșit, Raportorul Special a luat în considerare doar informații relativ recente și nu a abordat, în principiu, perioada anterioară anului 1980, deși i-au fost aduse la cunoștință multe încălcări ale drepturilor anterioare acestei date.

215. În aceste condiții, Raportorul Special consider justificată preocuparea Comisiei pentru Drepturile Omului privind situația din România. Această țară este într-adevăr parte la majoritatea convențiilor internaționale formulate în cadrul sistemului Națiunilor Unite care protejează universal drepturile omului; ea prezintă rapoartele cerute de aceste instrumente și ia parte la discuții cu privire la acestea. România este parte și la Actul final al Conferinței de la Helsinki pentru securitate și cooperare în Europa și la Documentul final al Reuniunii de la Viena privind implementarea Acordurilor de la Helsinki. Trebuie totuși menționat că, în practică, aceste instrumente internaționale sunt frecvent ignorate sau sunt implementate doar parțial în România. În aceste concluzii, Raportorul Special nu va recapitula tot ceea ce s-a spus în părțile anterioare ale raportului. El va indica pur și simplu ceea ce, în opinia sa, constituie încălcările grave ale diferitelor instrumente care protejează drepturile omului și care reprezintă obligații ale României.

216. În ceea ce privește dreptul la viață, Raportorul Special a fost informat cu privire la diferite cazuri de decese sau dispariții, fie în urma unor rele tratamente în timpul interogatoriilor sau a perioadelor de detenție, fie în timpul încercărilor de a părăsi țara fără autorizație. Nu a putut să elucideze aceste cazuri.

217. În ceea ce privește dreptul la integritate fizică și morală, rapoartele primite sunt numeroase și suficient de consecvente pentru a duce la concluzia că acest drept este încălcat frecvent prin: tratamentul brutal al persoanelor arestate în timpul încercărilor de traversare ilegală a frontierei; intimidarea, umilința psihologică și relele tratamente, inclusiv tortura, a deținuților în scopul obținerii de mărturisiri; condițiile precare de detenție.

218. Respectul vieții private este încălcat frecvent prin interferențe arbitrare, cum ar fi percheziții și confiscări, ascultarea telefoanelor, confiscarea sau monitorizarea corespondenței, restricționarea contactelor personale sau telefonice și examene ginecologice pentru a preveni întreruperile de sarcină.

219. În ceea ce privește administrarea justiției, Constituția română și legile oferă

garanții care sunt în conformitate cu standardele internaționale. Dar aceste garanții sunt restricționate prin decrete, ordine ministeriale și directive, unele dintre care nu sunt publicate. Astfel, perchezițiile și arestările sunt adesea efectuate fără un mandat judiciar, deținuții sunt uneori reținuți în comunicăți pentru câteva luni, iar prizonierii sunt privați frecvent de dreptul lor de a cunoaște acuzațiile care li se aduc, de a comunica cu rudele lor și de a fi ajutați de un avocat la alegerea lor. Mai mult, procesele sunt adesea organizate în camera, și se impune reședința obligatorie, chiar dacă această măsură nu este prevăzută de legislația română.

220. Libertatea de mișcare este supusă multor restricționări. De exemplu, tinerii care și-au încheiat studiile trebuie să accepte locul de muncă care le-a fost atribuit pentru câțiva ani, adesea departe de familiile lor. Dreptul de a părăsi țara este restricționat și este aplicat frecvent în mod arbitrar; emigranții potențiali sunt adesea supuși hărțuirii, uneori își pierd locul de muncă sau sunt retrogradați sau chiar închiși; persoanele care încearcă să treacă frontiera ilegal riscă să fie urmărite penal și nu este neobișnuit ca familiile celor care au emigrat fără autorizație să sufere represalii. Este interesant de menționat că, în ciuda acestor pericole, peste 20.000 de persoane au emigrat clandestin între jumătatea anului 1987 și octombrie 1989. În sfârșit, multe familii sunt împărțite deoarece membrii lor care au rămas în România nu au voie să părăsească țara.

221. Libertatea de gândire, conștiință, religie și credință este restricționată. Patrusprezece biserici sunt recunoscute; altele, precum Biserica Greco-Catolică Română (Unită), sunt ilegale. Bisericile recunoscute sunt supuse supravegherii de către Departamentul de Cult. Facultățile de teologie pot accepta studenții numai în cote foarte limitate, ba chiar și acestea sunt reduse. Literatura religioasă este insuficientă; importul de Biblii, în special, este supus unor restricționări severe. Membrii bisericii nu au voie să își asume anumite profesii, cum ar fi predarea. Unii dintre ei au suferit hărțuire sau alte pedepse.

222. Interpretarea largă și uneori arbitrară a unor prevederi constituționale și legislative conduce la restricționarea severă a libertății de opinie și de exprimare. Nu este permisă critica politicii guvernamentale. Din acest motiv, multe persoane au fost supuse unor măsuri represive diverse, cum ar fi supravegherea de către poliție și citații, percheziții, reședința forțată, interdicția de a primi vizitatori, deconectarea serviciului telefonic, monitorizarea corespondenței și chiar rele tratamente, pierderea locului de muncă și pedeapsa cu închisoarea. În plus, scriitorii, jurnaliștii și poeții au fost privați de dreptul de a-și publica lucrările. Contactele cu vizitatori străini sunt strict supravegheate, și este monitorizată deținerea de mașini de scris și mașini de fotocopiat. Persoanele care își pierd locul de muncă din motive politice sunt uneori apoi judecați și condamnați pentru „parazitism“.

223. Libertatea de întrunire și de asociere este restricționată în mod similar. Formularea generală și vagă a anumitor dispoziții constituționale și legislative a făcut posibilă interzicerea oricărei exercitări a acestei libertăți care nu este în conformitate cu politica guvernamentală. În particular, diverse sancțiuni, inclusiv pedeapsa cu închisoarea, pot fi aplicate persoanelor care încearcă să își exercite dreptul de a lua parte la afacerile publice prin aderarea la un partid desființat, încercarea de a forma un nou partid sau organizarea

unor grupuri de studenți și angajați tineri care sunt critici față de politica guvernamentală.

224. Dreptul la muncă este supus multor încălcări. Legarea remunerației de producția totală a unei întreprinderi presupune adesea reduceri salariale majore pentru lucrătorii din întreprinderile care sunt în imposibilitatea de a-și realiza norma din cauza lipsei de energie electrică, materiale de bază sau unelte adecvate. Munca peste program este obișnuită. Trebuie menționat de asemenea că angajații sunt repartizați pe locuri de muncă în zone îndepărtate de casele lor și, din diverse motive, unii sunt supuși discriminării în alegerea carierei sau a locului de muncă și în oportunitățile de promovare. Drepturile sindicale sunt și ele strict restricționate. În particular, angajații nu pot forma organizații sindicale, iar grevele au fost suprimate dur.

225. Dreptul la un nivel de trai adecvat este relativ și depinde, desigur, de situația economică a țării. Trebuie admis, totuși, că acesta nu este suficient garantat în România. Un segment mare al populației are mari dificultăți în obținerea de alimente adecvate, în special pentru copiii mici. În timpul iernii, încălzirea necorespunzătoare îngreunează viața în case și la locul de muncă. Politica de sistematizare rurală și abandonarea sau demolarea caselor individuale care rezultă din această politică pare să fi agravat problema accesului la locuințe, în ciuda eforturilor autorităților de a construi noi case. În cele din urmă, îngrijirile medicale sunt deseori inadecvate, mortalitatea post-natală este mare, iar persoanele în vârstă primesc în general doar îngrijiri medicale limitate.

226. Drepturile culturale sunt atacate în diverse moduri. Moștenirea culturală este amenințată de demolările din orașe, care au dus deja la dispariția multor monumente de interes artistic sau istoric. În mod similar, planul de sistematizare rurală pune în pericol bogata cultură populară românească, care a fost păstrată și dezvoltată în special în sate. Libertatea literară și artistică poate fi exercitată numai în limite restrânse. Cum am afirmat anterior, autorii care critică politica guvernului sunt deseori împiedicați să publice sau sunt penalizați în alte moduri. Teatrele sunt supuse controlului autorităților și sunt importate foarte puține publicații străine.

227. Drepturile membrilor minorităților sunt în mod deosebit afectate. În acest sens, Raportorul Special arată că, pentru a asigura supraviețuirea și dezvoltarea minorităților, nu este suficient să le supunem aceluiași reguli ca cele aplicabile populației în ansamblu. Trebuie să primească un tratament special, adecvat identității și nevoilor lor. Nimic de acest fel nu poate fi văzut în România. În primul rând, este evident că minoritățile, mai mult decât majoritatea, suferă cele mai multe dintre încălcările drepturilor omului menționate mai sus. Astfel, repartizarea tinerilor la locuri de muncă departe de familiile lor rezultă pe termen lung într-o dispersie a minorităților etnice și o amestecare a populațiilor care le pune în pericol supraviețuirea. De asemenea, depărtarea de casă îi afectează mai mult decât pe majoritari, pentru că au nevoie de contacte cu populațiile din afara cu care au în comun limba și cultura.

228. În plus, există o tendință clară către românizarea minorităților etnice. Astfel, utilizarea limbilor maghiară și germană dispăre din administrația civilă, instanțe și întreprinderi, și din numele orașelor și satelor și de pe indicatoarele rutiere.

229. Această tendință este evidentă și în educație. Cu câteva excepții, cursurile de învățământ superior sunt acum doar în limba română. În învățământul primar, secundar

și profesional, numărul școlilor și claselor în care limba maghiară este limba de predare a scăzut semnificativ în favoarea limbii române. Restricționarea accesului la învățământul superior și repartizările arbitrare au dus chiar la un deficit de profesori de limba maghiară în Transilvania. Mai mult decât atât, nu este neobișnuit ca părinții de etnie maghiară sau germană să opteze pentru ca copiii lor să fie educați în limba română de la început, pentru ca astfel să aibă perspective mai bune.

230. La nivel cultural, s-a înregistrat o scădere a creativității și a activităților în limbile minoritare. Acest fenomen este deosebit de evident în teatru și la televizor și radio. Deși publicațiile în limba maghiară sunt încă relativ numeroase, ele sunt concentrate într-o singură editură, iar importul publicațiilor din Ungaria a fost oprit.

231. Situația bisericilor în care majoritatea membrilor sunt etnici maghiari sau germani este precară în mod deosebit. Numărul studenților de teologie, de exemplu, este special limitat, iar literatura religioasă disponibilă este inadecvată. Mai mult, restricțiile severe limitează relațiile cu bisericile surori din Ungaria și alte țări. Și se pare că, în unele biserici, membrii seniori care au fost puși în funcție cu susținere oficială ajută ei înșiși la persecutarea membrilor clerului și a congregațiilor care exprimă opinii critice la adresa politicii guvernamentale.

232. În general, minoritățile se plâng că trăiesc într-un climat ostil, care este agravat de mass-media și de manualele școlare.

233. Acestea sunt principalele aspecte pe care Raportorul Special dorește să le sublinieze. Cu toate acestea, analiza documentelor transmise de autoritățile române arată că acestea din urmă neagă faptul că drepturile omului sunt încălcate în țara lor sau susțin că limitează astfel de încălcări la cazuri izolate.

234. Raportorul Special dorește să declare că apreciază pe deplin ceea ce s-a realizat în România în ultimii câțiva ani sau zeci de ani: rambursarea datoriei externe, industrializarea majoră, 10 ani de învățământ obligatoriu pentru toți, o cifră care este preconizată să crească la 12 ani în 1990. Cu toate acestea, el este de părere că aceste realizări nu justifică încălcarea drepturilor omului asupra căreia a atras atenția.

235. În concluzie, Raportorul Special propune Comisiei pentru drepturile omului să facă următoarele recomandări autorităților române:

- (a) Acestea ar trebui să alinieze toate legile, decretele, regulamentele și directivele cu instrumentele internaționale de protecție a drepturilor omului la care România este parte și ar trebui să le facă publice dacă nu au făcut-o deja;
- (b) Ar trebui să se asigure că aceste instrumente internaționale sunt puse în aplicare strict în practică;
- (c) În acest sens, ar trebui să acorde o atenție deosebită situațiilor menționate în prezentul raport.

Anexa I

CAZURI SPECIFICE

(în ordine alfabetică)

1. Gabriel ANDREESCU, geofizician², născut în 1952, este, potrivit rapoartelor, sub supravegherea poliției pentru că a criticat deschis Guvernul. Se spune că a fost arestat și interogată de Securitate în mai multe rânduri, în particular pe 25 decembrie 1987, și că a petrecut câteva săptămâni în închisoare. În august 1988, el nu a putut participa la conferința de la Cracovia cu privire la drepturile omului, la care fusese invitat, deoarece nu a reușit să obțină un pașaport. El a fost chemat din nou la poliție și amenințat pe data de 15 noiembrie 1988. Între 30 mai și 14 iunie 1989 a intrat în greva foamei ca protest împotriva încălcării drepturilor omului în România.

2. Jakab ANTAL, episcop catolic român, a fost, potrivit rapoartelor, forțat, în februarie 1989, să anuleze o slujbă (mesă) pe care urma să o sărbătorească la Cluj la 12 februarie în onoarea a cincizeci de ani de la consacrarea predecesorului său decedat, episcopul Aron Marton. Se spune că doi preoți care au ignorat ordinul de a anula adunările comemorative în cinstea lui Marton au fost demși din funcții.

3. Gheorghe APOSTOL, născut în 1913 (fost membru al Biroului Politic și președinte al Sindicatelor), Alexandru BÎRLĂDEANU (fost membru al Biroului Politic și președinte al Comitetului de planificare), Silviu BRUCAN, în vârstă de 72 de ani (fost ambasador și fost redactor³ al ziarului *Scânteia*), Corneliu MĂNESCU (fost ministru al Afacerilor Externe și fost președinte al Adunării Generale a Națiunilor Unite), Constantin PÎRVULESCU, în vârstă de 94 de ani (membru fondator al Partidului Comunist Român) și Ion RĂCEANU (veteran al Partidului Comunist), semnatori în martie 1989 ai unei scrisori deschise care critica politica guvernamentală, în special în ceea ce privește drepturile omului și punerea în aplicare a planului de sistematizare, se spune că au fost mutați cu forța din București și plasați sub supraveghere strictă. Silviu Brucan a fost arestat de două ori pentru scurte perioade de timp, iar Alexandru Bîrlădeanu o dată. Potrivit rapoartelor, Corneliu Mănescu, care este grav bolnav, nu primește tratament medical adecvat. A fost transferat la Chitila. Se spune că mai mulți membri ai familiilor acestor șase persoane și-au pierdut locul de muncă.

4. Attila ARA-KOVACS, intelectual de etnie maghiară, una dintre persoanele responsabile pentru apariția buletinului de știri neoficial *Ellenpontok* și unul dintre editorii unui memorandum publicat în octombrie 1982 în al optulea număr al *Ellenpontok* și adresat participanților la Conferința de la Madrid privind implementarea acordurilor de la Helsinki, potrivit rapoartelor, a fost interogată timp de 48 de ore după publicarea memorandumului. A fost expulzat în Ungaria în mai 1983.

5. Petre Mihai BĂCANU, 47 de ani, ziarist la *România Liberă*, Alexandru CHIVOIU, linotipist la editura *Scinteia* din București, Mihai CREANGĂ, 47 de ani, critic de teatru la revista *România pitorească*, și Anton UNCU, 41 de ani, ziarist

² O greșeală. În fapt, fizician (nota tr.).

³ De fapt, secretar general de redacție (nota tr.).

la *România Liberă* au fost, potrivit rapoartelor, arestați la editura Scânteia între 25 și 27 ianuarie 1989 și duși la sediul Securității, unde au fost reținuți pentru tipărirea și distribuirea unor pamflete critice la adresa Președintelui Ceaușescu. Aceștia au fost supuși unei presiuni fizice și psihologice, fără acces la avocați sau familie, iar familiile lor au fost interogate de membrii ai Securității. Procesul lor a avut loc în mai 1989 și Petre Mihai Băcanu a fost găsit vinovat de infracțiuni economice și condamnat la șase ani de închisoare. Anton Ungu și Mihai Creangă au fost trimiși în domiciliu forțat la Piatra Neamț și respectiv Tîrgu Jiu, unde se află în arest la domiciliu.

6. Daniel BAIAS, născut în 1969 și Cornel DUMA, născut în 1971, au încercat, potrivit rapoartelor, să părăsească țara ilegal la 21 februarie 1989. Au fost readuși în România și arestați la 3 martie 1989.

7. Crista BALZA, profesoară, a fost potrivit rapoartelor demisă din postul său fără avertisment la 4 martie 1989 pentru că refuzase să-și retragă cererea de emigrare în Republica Federală Germania. Ea a fost interogată de mai multe ori de către agenți ai Securității, ca și părinții ei și mulți membri ai familiei, cât și prieteni și cunoștințe.

8. Maria BEJAN, născută în 1951, inginer, a încercat fără succes, potrivit rapoartelor, să obțină, pentru sine și pentru copiii săi, Alexandru și Mihai-Vlad, în vârstă de 14 și 10 ani, autorizația autorităților de a emigra în Republica Federală Germană, unde soțul ei, Alexandru Bejan, locuiește din aprilie 1985 (a se vedea și anexa II de mai jos). Se spune că a fost data afară din funcția de asistent la Universitatea Tehnică din București în martie 1987. La 6 noiembrie 1989, ea a intrat în greva foamei în fața biroului pașapoarte din București și a fost imediat arestată.

9. Alexandru BÎRLADEANU (a se vedea cazul lui Gheorghe APOSTOL).

10. Katalin BIRO, arhitect, Erno BORBELY, profesor, și Laszlo BUZAS, economist, toți de etnie maghiară, au fost, potrivit rapoartelor, arestați la 23 noiembrie 1982 ca urmare a unei încercări de a crea o asociație pentru apărarea drepturilor omului ale maghiarilor din România. Aceștia au fost acuzați de activități infracționale în temeiul articolului 166 din Codul Penal. Acuzația a fost ulterior modificată de procuror la una de complot împotriva statului (Cod Penal, art. 167). Curtea militară din București i-a condamnat la șapte ani de închisoare, cinci ani de privare de drepturi civile și confiscarea bunurilor (Borbely), șase ani de închisoare (Buzas) și cinci ani de închisoare (Biro). Katalin Biro a primit o amnistie pentru persoanele condamnate la cinci ani sau mai puțin de închisoare.

11. Ana BLANDIANA, poetă, născută în 1942, și Augustin BUZURA, scriitor, au fost potrivit rapoartelor supuși presiunilor pentru că au criticat Guvernul în operelor lor. Cea mai recentă carte a lui Blandiana, *Întâmplări de pe Stradă*, a fost retrasă din librării, iar celelalte cărți ale sale au fost scoase de pe piață. Rubrica lui Buzura din săptămânalul literar *Tribuna* din Cluj-Napoca a fost oprită și i-a fost dată o rubrică într-o publicație mai puțin importantă. Nu a fost încă luată nicio decizie cu privire la publicarea ultimului său roman, care a fost trimis unei edituri în urmă cu mai mult de un an.

12. Mihai BOGONAS, Hermann HUBER, Marin ISTOC, Brigitte și Uwe KRAUSS, Uwe LANGSTEIN, Ion Gabriel LĂZĂROIU, în vârstă de 31 de ani, Franz-Eduard MAURER, Aleksander ORBAN, Eugen TOMTEANU și Johann, Michael și Erhard ZIKELI au încercat, potrivit rapoartelor, să părăsească țara ilegal și au fost arestați. Unii

dintre aceștia nu au fost încă judecați. Ceilalți au primit diverse sentințe (cinci luni într-un lagăr de muncă; opt luni de muncă cu salariu redus, sub supraveghere și cu libertate limitată de mișcare; zece luni de muncă forțată; șaisprezece luni de muncă disciplinară; șaisprezece luni de închisoare; arest la domiciliu).

13. Erno BORBELY (a se vedea cazul Katalin BIRO).

14. Mariana Celac BOTEZ, urbanist, soția matematicianului dizident Mihai BOTEZ, a fost, potrivit rapoartelor, retrogradată în funcție în urma declarațiilor sale publice. Telefonul ei a fost deconectat și a fost supusă unei hărțuiri constante din partea poliției.

15. Horst BREIHOFER, jurnalist din Sibiu care dorește să emigreze, ca și soția sa Margit, potrivit rapoartelor, i s-a refuzat autorizația legală de a emigra în două rânduri. Încercând fără succes, în iulie 1987, să emigreze ilegal, și-a pierdut slujba de jurnalist. Obligat să îndeplinească munci grele din punct de vedere fizic, îi este greu să supraviețuiască financiar. Margit Breihofer suferă de cancer de piele și are nevoie de tratament pentru care, în opinia medicilor, medicamentele necesare nu sunt disponibile în România.

16. Marin BRÎNCOVEANU, născut în Cracovia în 1964, lucrător siderurgic, a participat, potrivit rapoartelor, în noiembrie 1987, la o demonstrație în sprijinul muncitorilor din Brașov, în urma căreia a fost dat afară de la Institutul Politehnic Brașov. A fost arestat la sfârșitul lunii iunie 1988 după ce a participat la prima întâlnire a unui sindicat independent din Zărnești, în apropiere de Brașov. După arestare a fost bătut de membrii ai Securității, transferat cu forța în cartierul Hunedoara și obligat să lucreze ca muncitor necalificat în mina Barbateni din valea Jiului. Potrivit rapoartelor este co-autorul, alături de Doina Cornea, al unui apel către președintele Ceaușescu în august 1988 de a pune capăt planului de sistematizare rurală. Se spune că acum se află sub arest la domiciliu în Hunedoara.

17. Silviu BRUCAN (vezi cazul lui Gheorghe APOSTOL).

18. Ion BUGAN, electrician din Tecuci, a fost, potrivit rapoartelor, arestat în martie 1983 și condamnat la 10 ani de închisoare în temeiul articolului 166 din Codul Penal (propaganda împotriva statului socialist) pentru distribuirea de pliante ostile președintelui Ceaușescu.

19. Vasilică BUTA, arhitect de 26 de ani din București, a trecut ilegal, potrivit rapoartelor, frontiera maghiară la 21 iunie 1988. El a fost readus în România în aceeași zi, a fost arestat și bătut grav de un grănicer român înainte să fie trimis la închisoarea Oradea în așteptarea procesului.

20. Laszlo BUZAS (a se vedea cazul Katalin BIRO).

21. Augustin BUZURA (vezi cazul Ana BLANDIANA).

22. Gheorghe CALCIU-DUMITREASA, preot ortodox român, a fost arestat la 10 martie 1979, după ce a criticat ateismul, materialismul și demolarea bisericilor în predicile sale. A fost condamnat la 10 ani de închisoare pentru „propagarea ideologiei fasciste”. A fost eliberat în august 1984 și a fost încurajat să părăsească România în august 1985, între timp fiind supus unor restricții severe asupra libertății sale de mișcare și supravegherii stricte a apartamentului său de bloc și a vizitatorilor, urmată de presiuni asupra prietenilor și cunoscuților săi.

23. Liviu CANGEOPOL, născut în 1956, scriitor care a dat mai multe interviuri unor jurnaliști străini, a fost pus, potrivit rapoartelor, sub arest la domiciliu și sub supraveghere. Telefonul său a fost deconectat.

24. Constantin CARAMAN, în vârstă de 77 de ani, și Ion DINICA, în vârstă de 43 de ani, penticostali din București, au fost supuși unor proceduri penale fără detenție în martie 1989. Se pare că ei trebuie să raporteze zilnic la sediul Securității și să-și petreacă ziua acolo, și au fost supuși presiunilor pentru a denunța persoanele care participă la adunări religioase private neautorizate. Au fost începute proceduri penale împotriva lor după descoperirea, în timpul unei percheziții a locuințelor lor, a unor bunuri și sume de bani, inclusiv valută, destinate înființării de grupuri de studiu biblic în afara Bisericii Penticostale oficiale. Bunurile în cauză au fost confiscate.

25. Ivan CHELU, păpușar în vârstă de 34 de ani, a fost, potrivit rapoartelor, împiedicat din 1986 să-și exercite ocupația din cauza activităților sale politice, inclusiv activitățile de drepturile omului. După ce a aplicat prima dată în aprilie 1987 pentru o autorizație ca el și familia sa să emigreze, a fost interogată de două ori. În august 1988, i s-a comunicat că i se va elibera un pașaport după ce va obține viza pentru o țară occidentală. În toamna anului 1988, represiunea s-a intensificat, sub forma supravegherii constante, iar copiilor domnului Chelu li s-a interzis să frecventeze școala. Familia a obținut vize pentru Austria în martie 1989 și a părăsit țara. Ivan Chelu și soția sa Melinda sunt printre semnatarii petiției Doinei Cornea din august 1988 împotriva planului de sistematizare rurală.

26. Vasile CHINDRIȘ (vezi cazul lui Constantin CIRDEI).

27. Marin CHIRIȚĂ, din satul Suseni, județul Argeș, Tani GLIGORIU, din București, Rodica Livia BUD, din Satu Mare, Lucreția BALABAN, din satul Macris, județul Sibiu, Mirela BIRLEA, din satul Valea Lungă, județul Alba, și Viorica ȘTEFĂNESCU, din București, cărora le-a fost refuzată, potrivit rapoartelor, părăsirea țării, deși toți șase au fost acceptați ca imigranți de către Departamentul Australian al Imigrației.

28. Alexandru CHIVOIU (a se vedea cazul lui Petre Mihai BĂCANU).

29. Anna CIHEREAN, în vârstă de 27 de ani, a fost găsită moartă într-un parc la 2 octombrie 1989, a doua zi după arestarea ei de către poliția din Timișoara. În seara de 1 octombrie, ea a mers la Hotelul Continental din Timișoara pentru a întâlni un bărbat italian prieten. Acolo a fost arestată de poliție, care a informat-o că motivul arestării sale este interdicția ca cetățenii români să intre în hoteluri frecventate de străini. Conform informațiilor primite, Anna Cihorean a fost violată și i-au fost rupte brațele și picioarele. Își exprimase de mai multe ori dorința de a părăsi țara. Mulți membri ai familiei sale locuiesc în străinătate. Ea însăși fusese încarcerată de două ori, în 1987 și 1988, pentru încercarea de a părăsi țara fără autorizație.

30. Constantin CIRDEI, Vasile CHINDRIȘ, Constantin LUNGOCI, Petrică MORAȘAN și Zaharia MORAȘAN, creștini din regiunea Suceava care au aparținut mișcării ilegale evanghelice Armata Domnului, au fost, potrivit rapoartelor, arestați între februarie și aprilie 1989 și condamnați la închisoare între trei și patru ani și jumătate.

31. Doina CORNEA, născută în 1929, fostă asistentă universitară la Universitatea Cluj, a fost demisă, potrivit rapoartelor, din Universitate în septembrie 1983 pentru că a transmis un apel către profesorii români la Radio Europa Liberă. În ianuarie 1984, ea a

scris rectorului Universității Cluj pentru a se plânge de restricționarea libertății academice. A fost reținută în perioada 19 noiembrie – 24 decembrie 1987 după ce a distribuit, în cartierele muncitorești din Cluj, pliante care cereau solidarizarea cu manifestațiile muncitorilor din Brașov. Într-o scrisoare deschisă către autorități la sfârșitul lunii august 1988, ea a criticat campania de sistematizare și a solicitat aplicarea Declarației Universale a Drepturilor Omului. În septembrie 1988, ea și alți șase membri ai Bisericii Greco-Catolice (Unite), nerecunoscută oficial, l-au contactat pe Papa Ioan Paul al II-lea solicitând reînființarea Bisericii Unite, care fusese desființată oficial în 1948. A fost plasată în arest la domiciliu pentru prima dată la Cluj la 22 septembrie 1988. De atunci a fost plasată în arest la domiciliu de alte câteva ori și sub supraveghere a poliției și a fost însoțită de poliție ori de câte ori iese în afara casei. De două ori, la sfârșitul lunii septembrie 1988 și la 16 noiembrie 1988, a fost bătută în timpul interogatoriilor la sediul Securității Cluj. Începând cu mai 1989, ea este din nou în arest la domiciliu după ce și-a adăugat numele, în aprilie, semnatarilor a două scrisori deschise care criticau situația drepturilor omului din România. La 18 mai 1989, ea a fost agresată de polițistul de serviciu la ușa ei. Nu i se permite să primească vizitatori sau scrisori. Telefonul i-a fost deconectat, iar locuința îi este păzită non-stop de către un polițist înarmat.

32. Mihai CREANGĂ (a se vedea cazul lui Petre Mihai BĂCANU).

33. Ferenc CSAKI, țaran de 53 de ani, a fost, potrivit rapoartelor, omorât în bătaie în 1987 de maiorul Agache, care între timp a fost numit comandantul Securității Tîrgu Secuiesc, în timpul interogatoriilor în orașul Lemnit, aflat la aproximativ 10 kilometri de Tîrgu Secuiesc.

34. Janos CSILIK, preot catolic din Oradea, a fost potrivit rapoartelor rănit grav la mâini în timp ce era interogat cu privire la enoriașii săi.

35. Dan DEȘLIU, poet născut în 1927, a scris potrivit rapoartelor o scrisoare deschisă către președintele Ceaușescu în martie 1989 în care critica Guvernul. La 16 martie, a fost arestat și bătut, iar pe 17 martie a început o grevă a foamei. La începutul lunii aprilie 1989 a dispărut pentru un timp, perioadă în care se spune că ar fi fost reținut în Spitalul de Psihiatrie nr. 9 din București. În prezent, locuința sa este sub supraveghere și telefonul i-a fost deconectat.

36. Mircea DINESCU, născut în 1950, poet și fost redactor al revistei literare *România Literară*, a trimis, potrivit rapoartelor, o scrisoare deschisă președintelui Uniunii Scriitorilor la 13 martie 1989; în scrisoare el a criticat condițiile de muncă, restricțiile impuse scriitorilor și paralizarea Uniunii Scriitorilor. La 14 martie, a fost demis din Colegiul de redacție al *României Literare*. După ce a dat un interviu unui ziar străin în care critica politica Guvernului și aservirea sistemului judiciar și a presei, care a fost publicat la 17 martie 1989, a fost demis de la locul de muncă și pus sub arest la domiciliu pentru două luni. În prezent, locuința sa este sub supraveghere constantă, telefonul i-a fost deconectat, poșta îi este interceptată și nu are voie să primească vizitatori.

37. Ion DINICĂ (vezi cazul lui Constantin CARAMAN).

38. Lidia DISAGA și fiica ei Dana Ligia Marta DISAGA, membre active ale Bisericii Baptiste din Reșița, au solicitat, potrivit rapoartelor, să emigreze în Statele Unite în 1984, dar li s-a refuzat autorizația. Dana și-a pierdut slujba de contabilă în 1984, după ce a depus

cererea. Ambele femei au fost interogate periodic de poliție și sunt sub supraveghere constantă. Din 1982 nu se știe unde se află Nicolae Mugurel Disaga, fiul lui Lidia și fratele lui Dana, student la Universitatea din Timișoara. Cererile de investigare a cazului adresate de Lidia Disaga Ministerului de Interne, Ministerului de Justiție și Crucii Roșii Române nu au primit răspuns. Câteva luni mai târziu, a fost informată că a fost găsit cadavrul fiului său în Dunăre, dar descrierea dată nu corespundea cu cea a lui Nicolae Disaga. Soțul Lidiei Disaga, Vasile Disaga, a fost ucis în circumstanțe inexplicabile în 1985, după ce a căzut de la o fereastră de la etajul al treilea la fabrica ICM din Reșița, unde lucra ca inginer. După o anchetă superficială, moartea a fost considerată accidentală și cazul a fost închis.

39. Ioan și Jurcă DOBRE, lideri ai grevei din august 1977 din Valea Jiului, au murit la scurt timp după grevă în circumstanțe care nu au fost explicate de poliție. Ioan Dobre, inginer și maistru, a fost lovit de un camion într-un accident care a avut loc la 27 octombrie 1977 în circumstanțe suspecte. Persoana responsabilă pentru accident nu a fost identificată. Soția lui Dobre, care este secretară, a fost dată afară de la locul de muncă la scurt timp după grevă. Ea trăiește dintr-o pensie lunară de 800 lei (100 lei = aproximativ 8 dolari). Copiii lor au fost exmatriculați de la școală. Jurcă, care era minor, a fost ucis și el într-un accident de mașină, la scurt timp după Ioan Dobre.

40. Dorel DORIAN, Pia ȘERBĂNESCU și Ioan STOICA, trei jurnaliști de la ziarul *România Liberă*, au fost dați afară pentru că și-au exprimat simpatia, în cadrul unei conversații private, cu colegii de la *România Liberă* care fuseseră arestați în ianuarie 1989 (a se vedea cazul lui Petre Mihai BĂCANU).

41. Ion DRAGHICI, în vârstă de 45 de ani, expert în cibernetică din Sibiu, a fost condamnat la 10 ani de închisoare în 1983 pentru propagandă împotriva statului socialist, după ce a distribuit pliante care încurajau cetățenii să se alăture unei organizații de opoziție (sindicatul independent „Fraternitatea”). El a fost trimis la închisoarea din Aiud unde, potrivit rapoartelor, a fost supus la diverse pedepse pentru că a încercat să-și apere drepturile. A fost eliberat în cadrul amnistiei din 27 ianuarie 1988.

42. Cornel DUMA, (a se vedea cazul lui Daniel BALAȘ).

43. Vasile DUMITRACHE, zidar de 41 de ani, care potrivit rapoartelor a făcut mai multe cereri pentru a primi autorizația oficială de a părăsi țara, a fost arestat la 6 iunie 1989 și dus la închisoarea Poarta Albă. Toți membrii familiei sale au părăsit deja țara. A fost deja arestat de mai multe ori după ce a aplicat pentru autorizația de a părăsi țara și ca urmare a unei sau mai multor încercări de a părăsi țara fără autorizație.

44. Iulius FILIP, muncitor din regiunea Cluj, a fost reținut potrivit rapoartelor timp de peste cinci ani în temeiul articolului 166 din Codul Penal pentru că a trimis un mesaj de sprijin delegaților la primul congres al NSZZ „Solidarnosc”, sindicat afiliat Confederației Internaționale a Sindicatelor Libere, în septembrie 1981. După eliberare, a fost rearestat în mai multe rânduri și bătut brutal de poliție în timpul unei arestări pentru că a semnat un apel în favoarea drepturilor omului. În 1988, a luat parte la înființarea organizației sindicale *Libertatea* și a fost arestat, reținut și bătut în mai multe rânduri în luna iulie a acelui an. În decembrie 1988, a fost obligat să emigreze.

45. Radu FILIPESCU, în vârstă de 31 de ani, fost angajat al complexului electronic

Pipera, a fost condamnat, potrivit rapoartelor, la 10 ani de închisoare în septembrie 1983 de instanța militară din București în temeiul articolului 166, alineatul 2, din Codul Penal (propaganda împotriva Statului socialist) pentru distribuirea de pliante care critică Guvernul. Eliberat la 18 aprilie 1986, a fost arestat din nou în mai multe rânduri pentru diferite perioade de timp, bătut brutal de poliție și eliberat fără a fi acuzat (în particular în decembrie 1987, împreună cu Doina Cornea și fiul ei, după un interviu realizat de televiziunea franceză, și la începutul anului 1988). A luat parte la înființarea organizației sindicale *Libertatea*.

46. Ion FISTIIOC, arhitect, a fost potrivit rapoartelor arestat la 7 iulie 1988, iar familia lui nu a avut nici o veste de la el de atunci. Mai fusese reținut înainte de două ori în 1987 și ținut fără a avea dreptul la contacte pentru 24 de ore în luna mai din acel an. A încercat să-l informeze pe Mihail Gorbaciov despre opiniile sale cu privire la situația drepturilor omului în România când dl Gorbaciov a vizitat România în decembrie 1987. În aceeași lună a intrat în greva foamei pentru cinci zile în închisoare.

47. Vasile V. FLUTAR, fost procuror militar, autor al unei scrisori de protest adresată președintelui Ceaușescu la sfârșitul lunii mai 1984, a fost dat afară din armată. A fost arestat și ținut fără nici un fel de contacte la Sibiu timp de 120 de zile începând cu luna iulie 1985. A fost arestat din nou la 4 mai 1987, din ordinal Securității și a fost bătut în sediul poliției militare. A mai fost reținut de aproximativ 10 ori pentru perioade scurte de timp. Mai multe manuscrise ale sale au fost confiscate în timpul unei percheziții, fără mandat, a domiciliului său. A fost șomer în perioada 10 iulie 1984 – 15 iulie 1987. A fost rearestat în 1986 și reținut timp de 30 de zile. A fugit în Ungaria în 1989. În calitate de procuror militar pentru o regiune a graniței maghiare din 19 iunie 1983 până la sfârșitul lunii mai 1984, a aflat despre mai multe cazuri de rele tratamente a sătenilor de către soldați, și despre grănicerii care comiteau acte de brutalitate și care trăgeau asupra persoanelor care încercau să treacă frontiera ilegal.

48. Nicolae GHEORGHE, născut în 1950, din Moldova Veche în regiunea frontierei iugoslave, a încercat, potrivit rapoartelor, să traverseze frontiera în mod ilegal în noaptea de 6/7 octombrie 1986, în compania lui Alfred Jozsef SCHMIDT și a nepotului său Walter. Nepotul a fost ucis, potrivit rapoartelor, de grăniceri în circumstanțe care nu au fost explicate. Nu se știe ce s-a întâmplat cu Nicolae Gheorghe, iar familia sa nu a mai avut nici o veste despre el.

49. Tania GLIGORIU (a se vedea cazul lui Marin CHIRIȚĂ).

50. Eva GYIMESI, asistentă universitară la Universitatea Cluj a fost, potrivit rapoartelor, arestată la 20 iunie 1989 și eliberată după trei zile de interogatoriu. A fost ridicată de Securitate în mai multe rânduri pentru interogatorii și casa ei se află sub o supraveghere atentă. A fost acuzată de infracțiuni economice și ar putea fi acuzată de speculă. Într-o scrisoare adresată Ministerului Educației, ea și-a exprimat dezacordul cu modul în care au fost acordate locurile de muncă persoanelor de etnie maghiară care și-au încheiat studiile universitare.

51. Hermann HUBER (a se vedea cazul lui Mihai BOGONAȘ).

52. Mihai HUREZEANU, muncitor din Cluj născut în 1961, a încercat, potrivit rapoartelor, să înființeze un partid comunist reformator în 1984. În urma interogatoriului

Securității, el a fost reținut timp de trei zile într-un spital de psihiatrie. În ultimii patru ani, el a fost urmărit, interogat și amenințat cu internarea permanentă într-un spital de psihiatrie. Este printre semnatarii apelului Doinei Cornea din august 1988 împotriva planului de sistematizare rurală. Este șomer și a aplicat pentru a emigra.

53. Nicolae IACOB, Gheorghe IACOBUTA și Valentin RUSU, bapțiști, au fost, potrivit rapoartelor, arestați cu o seară înainte de demolarea Bisericii Baptiste de la Comănești, lângă Bacău, la 31 mai 1989. Motivul dat pentru demolare a fost că biserica a fost construită fără permis, dar membrii bisericii susțin că au primit autorizație verbală. Cei trei bapțiști au fost bătuți după arestare, ca și Pastorul Ioan Chivoiu și un alt bapțist, Mihai Crețu. Ultimii doi au fost eliberați la scurt timp. Procesul lui Iacob, Iacobuța și Rusu a început la 10 august 1989 la Gheorghe Gheorghiu-Dej. În cadrul primei audieri, unul dintre martorii acușării, care declarase anterior că a primit bani de la Rusu, și-a retras declarația, despre care a spus că a fost semnată sub amenințare. A doua audiere a avut loc pe 7 septembrie. Procesul s-a încheiat la începutul lunii octombrie 1989, cu pedepse de muncă disciplinară de la un an la doi ani și opt luni.

54. Gheorghe IACOBUTA (a se vedea cazul lui Nicolae IACOB).

55. Lucian IANCU (regizor de teatru), Alexandru MATEIESCU (pilot de vas comercial) și Florentin SCALEȚCHI, în vârstă de 34 de ani (căpitan al unei nave comerciale căreia Securitatea i-a interzis să intre în ape „internaționale”), au încercat, potrivit rapoartelor, să navigheze spre Turcia fără autorizație. Florentin Scaletchi a fost condamnat la moarte, potrivit rapoartelor, la 28 martie 1986 de către instanța militară din București, pentru trădare și alte infracțiuni. La 1 iulie 1986, Curtea Supremă a comutat pedeapsa la 20 de ani de închisoare. Lucian Iancu și Alexandru Mateiescu au fost condamnați la 20 de ani de închisoare.

56. Marin ISTOC (a se vedea cazul lui Mihai BOGONAȘ).

57. Dumitru IUGA, în vârstă de 40 de ani, electrician din Budapesta⁴, care a organizat în vara anului 1983 un grup de studenți și tineri muncitori care se opuneau politicii Guvernului, a fost judecat în septembrie 1983 sub acușarea de răspândire de propagandă împotriva statului socialist, în conformitate cu articolul 166 din Codul Penal, și condamnat la 12 ani de închisoare. Este reținut, potrivit rapoartelor, în închisoarea Aiud. Cinci alte persoane din același grup au fost condamnate la cinci ani de închisoare și eliberate ulterior.

58. Leontin C. IUHAS, avocat pensionar din Cluj, soțul Doinei Cornea (a se vedea cazul Doina CORNEA), s-a aflat sub supravegherea Securității, potrivit rapoartelor, din 1983. A fost frecvent chemat la Securitate, interogat și amenințat, și îi este interzis să primească sau să facă vizite din mai 1989.

59. Leontin Horațiu IUHAS, fiul lui Doina Cornea (a se vedea cazul Doina CORNEA), inginer de 33 de ani, a fost închis, potrivit rapoartelor, în perioada 19 noiembrie – 24 decembrie 1987, împreună cu mama sa, pentru că a distribuit pliante care cereau solidarizarea cu manifestanții din Brașov. El este sub supravegherea poliției de la mijlocul lunii septembrie 1988 și a fost amenințat cu rele tratamente împotriva copiilor săi. Acușat că a avut contacte cu străinii care i-au vizitat mama la 26 mai 1989, el a fost transferat la începutul lunii iunie la un alt sector al întreprinderii în care muncea, apoi a fost dat afară

4 O greșeală evidentă: din București (nota tr.).

de la Centrul de Informatică Minieră din Cluj la 23 iunie. El a refuzat un post itinerant de inginer cu baza în Bistrița, care nu se potrivea cu calificările sale, și a inițiat proceduri legale împotriva Centrului de Informatică Minieră din Cluj.

60. JURCĂ (a se vedea cazul Ioan DOBRE).

61. Julia KERESTELY, profesoară de biologie, s-a sinucis, potrivit rapoartelor, la Nădlac, la sfârșitul anului 1986, după ce un agent al Securității a îndemnat-o să părăsească orașul Nădlac și i-a interzis să vorbească maghiara în școală. Securitatea i-a împiedicat familia să-i dezvăluie moartea, a refuzat să permită o a doua autopsie (autopsia efectuată local a indicat incizii la nivelul arterelor încheieturilor și gâtului) și a interzis ziarelor să informeze despre moartea sa înainte de înmormântare.

62. Karoly KIRALY, născut în 1928, fost membru al Comitetului Executiv al Biroului Politic, critic al politicii anti-maghiare a Guvernului, a fost demis din funcțiile sale publice în februarie 1978 și plasat temporar în arest la domiciliu. Se spune că este sub supraveghere atentă și împiedicat să contacteze jurnaliștii. Nu mai este autorizat să publice cărți.

63. Brigitte și Uwe KRAUSS (a se vedea cazul lui Mihai BOGONAS).

64. Attila KUN, medic, a fost, potrivit rapoartelor, condamnat la trei ani de închisoare în ianuarie 1987 din motive care nu au fost făcute publice. A refuzat să emită un certificat de deces natural în urma unui deces rezultat din violență în închisoare.

65. Uwe LANGSTEIN (a se vedea cazul Mihai BOGONAS).

66. Ion Gabriel LAZAROIU (a se vedea cazul Mihai BOGONAS).

67. Gheorghe LIANTE, în vârstă de 28 de ani, care a solicitat să emigreze, a încercat, potrivit rapoartelor, să părăsească țara ilegal la 29 mai 1987 printr-un punct în care România se învecinează atât cu Ungaria, cât și cu Iugoslavia. A reușit să intre în ambele țări și a fost ucis în Ungaria de un grănicer român care îl urmărea.

68. Nicolae LIITOIU, născut în 1959, a fost, potrivit rapoartelor, condamnat la 15 ani de închisoare în septembrie 1981 în temeiul articolului 166 din Codul Penal (propagandă împotriva statului socialist) pentru aruncarea unei petarde la sediul Partidului din Ploiești și aruncarea de pliante de pe acoperișul magazinului Ommia din același oraș.

69. Bud Rodica LIVIA (a se vedea cazul Marin CHIRIȚĂ).

70. Balaban LUCREȚIA (a se vedea cazul Marin CHIRIȚĂ).

71. Constantin LUNGOCI (a se vedea cazul Constantin CIRDEI).

72. Marian LUPAU (a se vedea cazul Mihai TORJA).

73. Corneliu MĂNESCU (a se vedea cazul Gheorghe APOSTOL).

74. Alexandru MATEIESCU (a se vedea cazul Lucian IANCU).

75. Franz-Eduard MAURER (a se vedea cazul Mihai BOGONAS).

76. Dumitru MAZILU, Raportor Special al Subcomisiei pentru Prevenirea Discriminării și Protecția Minorităților, a fost numit de Subcomisie, în conformitate cu rezoluția 1985/12, să pregătească un raport privind drepturile omului și tineretul, care ar fi trebuit să fie transmisă subcomisiei la cea de-a treizeci și noua sesiune din 1987. Domnul Mazilu nu și-a prezentat raportul la acel moment, iar analizarea raportului a fost amânată până la cea de-a patruzecia sesiune. Cu toate acestea, nu a fost posibilă organizarea consultărilor necesare finalizării textului la Centrul pentru Drepturile Omului din Geneva, și dl. Mazilu l-a informat pe Secretarul General că autoritățile competente nu

l-au autorizat să călătorească. În aprilie și mai 1989, Secretarul General a primit o parte a raportului, emis ca document E/CN.4/Sub.2/1989/41 și Add.1. Într-o scrisoare deschisă către președintele celei de-a patruzeci și treia sesiuni a Adunării Generale și președintelui celei de-a patruzecia ședințe a subcomisiei, domnul Mazilu a menționat, *inter alia*, măsurile restrictive și hărțuirea la care el și familia sa sunt supuși din 1986. Aceste măsuri ar fi inclus arest la domiciliu, supraveghere de către poliție, amenințări cu moartea împotriva sa, a soției și fiului, confiscarea pașaportului și a corespondenței sale cu Centrul pentru Drepturile Omului, deconectarea telefonului, înlocuirea sa arbitrară – contrar regulilor Asociației – din calitatea de secretar general al Asociației Române a Națiunilor Unite și un raport medical care îl declara în mod arbitrar ca fiind bolnav, în ciuda opiniilor contrare ale experților medicali. Consiliul Economic și Social a solicitat Curții Internaționale de Justiție un aviz privind problema juridică a aplicabilității articolului VI secțiunea 22 din Convenția privind Privilegiile și Imunitățile Națiunilor Unite în cazul domnului Mazilu. La 15 decembrie 1989, Curtea și-a exprimat opinia că articolul VI secțiunea 22 din Convenția respectivă era aplicabil cazului dlui Mazilu în calitatea sa de Raportor Special al Subcomisiei pentru Prevenirea Discriminării și Protecția Minorităților.

77. Dumitru MIRCESCU, activist pentru drepturile omului, a fost reținut potrivit rapoartelor în mai multe rânduri pentru activități politice. În octombrie 1986, în timpul unui raid al poliției asupra locuinței sale din București, soția sa a fost ucisă fiind aruncată de la o fereastră. La 25 mai 1987, a fost din nou arestat și trimis la un spital de psihiatrie din Cula, în apropiere de București, fără certificat medical, la ordinele poliției, și a fost ținut acolo timp de trei zile. A fost rearestat în decembrie 1987 și ulterior eliberat. De atunci el trăiește sub amenințarea unor viitoare încarcerări.

78. Birlea MIRELA (vezi cazul Marin CHIRIȚĂ).

79. Gusztav MOLNAR, filozof, teoretician politic și purtător de cuvânt pentru minoritatea maghiară din România, colaborator la editura Kriterion, care a emigrat în Ungaria la 30 martie 1988 a fost, potrivit rapoartelor, hărțuit de către poliție, supus interogatoriilor și perchezițiilor locuinței timp de câțiva ani. A fost de asemenea împiedicat să călătorească în străinătate. În martie 1988, a fost dat afară de la slujbă, la o lună după ce poliția i-a percheziționat locuința. În timpul percheziției, care a fost condusă de cinci persoane și a durat opt ore, au fost confiscate sute de cărți publicate în Ungaria, manuscrise, casete și fotocopii. În toamna anului 1985, el fondase o organizație culturală care se ocupa de probleme de interes pentru minoritatea maghiară. Organizația, numită Limes (frontiere), a fost desființată după ce dl. Molnar a emigrat.

80. Petrică MORAȘAN (vezi cazul Constantin CIRDEI).

81. Zaharia MOROȘAN (vezi cazul Constantin CIRDEI).

82. Aurel Dragoș MUNTEANU, născut în 1942, scriitor, a fost dat afară din postul său de la săptămânalul literar *Luceafărul* „din motive politice”, după ce a criticat politica guvernamentală. La 30 septembrie 1988, el adresase o scrisoare de demisie din Partidul Comunist secretarului biroului de partid al revistei. Este sub supraveghere atentă și telefonul său a fost deconectat. I s-a luat dreptul de a publica.

83. G[h]eorghe NASTACESCU, în vârstă de 58 de ani, lucrător în construcții, a fost, potrivit rapoartelor, condamnat în 1983 la nouă ani de închisoare pentru aruncarea de

pliante de pe schele în București. A fost amnistiat în ianuarie 1988 și este membru al organizației sindicale *Libertatea*.

84. Puiu NEAMȚU, electrician din Făgăraș, co-semnatar al mai multor scrisori deschise ale Doinei Cornea, în particular apelul din august 1988 împotriva planului de sistematizare rurală, fost supus, potrivit rapoartelor, presiunii și amenințărilor poliției. Telefonul său a fost deconectat și el este plasat în arest la domiciliu din septembrie 1988.

85. Carol OLTENU, inginer din Arad, condamnat la 10 ani de închisoare pentru „activitate anti-regim”, a fost, potrivit rapoartelor, amnistiat în ianuarie 1988. Se spune că este membru al organizației sindicale *Libertatea*, înființată în mai 1988.

86. Aleksander ORBAN (vezi cazul Mihai BOGANOS).

87. Geza PALFI, preot catolic din Odorheiu Secuiesc, etnic maghiar, a fost, potrivit rapoartelor, arestat la 25 decembrie 1983 de către membrii Securității după ce a criticat într-o predică faptul că ziua de Crăciun era considerată o zi obișnuită de lucru. El a fost bătut sever de polițiști în timpul reținerii, loviturile provocând ruptura ficatului, fracturi ale coastelor și răni la rinichi. A fost dus la spitalul din Tîrgu Mureș în stare critică și a murit în februarie 1984. Certificatul său de deces, eliberat de Securitate, dădea, potrivit rapoartelor, drept cauză oficială cancerul la ficat.

88. Bela PALL, profesor de etnie maghiară, a fost, potrivit rapoartelor, arestat în mai 1983, după ce a scris o scrisoare către radioul și televiziunea română, solicitând mai multe programe în limba maghiară, și a participat la înmormântarea poetului Guyla Ilyes. Soția sa nu a fost informată despre locul unde se află timp de două luni și nici ea, nici avocații nu au primit acces la dosarul cauzei. Avocatului apărării nu i-a fost permis accesul în sala de judecată la a treia și ultima ședință. Dl. Pall, care a fost condamnat în august 1983 la 6 ani de închisoare în temeiul articolului 166 din Codul Penal, a fost, potrivit rapoartelor, eliberat la 21 decembrie 1986.

89. Vasile PARASCHIV, muncitor și activist pentru drepturile omului, a fost, potrivit rapoartelor, internat pentru prima dată în spitalul de psihiatrie din Urlați în 1969, după ce a criticat condițiile de muncă din România. A intrat imediat în greva foamei și a fost eliberat. În 1976, după ce a semnat un apel adresat Partidului Comunist, a fost internat timp de trei săptămâni în spitalul de psihiatrie Voila din Câmpina, pe motiv că suferea de paranoia psihopatică și complex de persecuție. La sfârșitul anului 1977, i s-a permis să viziteze Franța, unde un examen psihiatric a confirmat că nu suferă de nicio boală psihică. În 1979, se pare că s-a înscris la SLOMR (Sindicatul Liber al Muncitorilor din România); a fost arestat și bătut în București în februarie 1979 pentru susținerea acestei mișcări. După dizolvarea SLOMR, Paraschiv a dispărut pentru un timp. Când a fost văzut din nou în 1982, părea să fi fost supus brutalităților poliției. Nu există informații recente despre el.

90. Valentin PĂUNESCU, administrator la o fabrică de materiale plastice din Cervenia, a fost, potrivit rapoartelor, arestat în mai 1985, după ce atât lui cât și soției sale le fuseseră refuzate vizele pentru călătorii în străinătate. În timpul anchetei, a suferit rele tratamente și bătăi până și-a pierdut cunoștința. El a fost acuzat de deținerea de bunuri obținute în mod ilegal, deși a depus declarații vamale și alte documente care justificau prezența obiectelor confiscate în momentul arestării. La 15 noiembrie 1986, a fost condamnat la 10 ani de închisoare pentru „deturnare de fonduri” și la încă trei ani pe

motivul „pericolului social al infracțiunii” comise. Și-a retras mărturisirile făcute în timpul detenției preventive, afirmând că acestea au fost obținute sub presiune și că martorii au fost constrânși să depună mărturie împotriva sa. Au fost semnalate neregularități și în cadrul audierilor cauzei sale în fața instanței de fond și a instanței de apel în februarie 1987, când a fost confirmată pedeapsa de 10 ani de închisoare.

91. Mihai PAVALASU, a fost potrivit rapoartelor arestat în aprilie 1988 după ce a acordat un interviu jurnaliștilor străini. Nu există informații suplimentare despre el.

92. G[h]eorghe PAVEL, Victor Vasile TOTU și Florin VLASCIANU au fost, potrivit rapoartelor, condamnați de la șapte la opt ani închisoare pentru propagandă împotriva președintelui Ceaușescu.

93. Dan PETRESCU, născut în 1949, autor care a acordat mai multe interviuri jurnaliștilor străini, a fost, potrivit rapoartelor, plasat în arest la domiciliu și sub supraveghere. Soția sa a fost supusă unei presiuni considerabile din partea poliției, iar telefonul lor a fost deconectat. A fost, se pare, arestat la Iași în noaptea de 30/31 octombrie 1989, după publicarea și difuzarea interviurilor acordate ziarului *Liberation* și posturilor de radio Vocea Americii și Europa Liberă. A fost eliberat în noiembrie 1989. În prezent este în arest la domiciliu în Iași și nu are voie să primească nici scrisori, nici vizitatori.

94. Constantin PÎRVULESCU (a se vedea cazul Gheorghe APOSTOL).

95. Andrei PLEȘU, critic de artă, s-a alăturat, potrivit rapoartelor, altor șase scriitori într-un protest public împotriva concedierii lui Mircea Dinescu din martie 1989 (a se vedea cazul Mircea DINESCU). El a fost trimis la Tescani, la țară, și ținut sub supraveghere. A refuzat oferte de muncă necorespunzătoare calificărilor sale.

96. Doru POPA, pastor laic al Bisericii Baptiste Speranța din Arad, a fost, potrivit rapoartelor, expulzat din Uniunea Baptistă Română în octombrie 1987. Este unul din numărul tot mai mare de pastori laici care încearcă să umple golul creat prin numărul foarte mic de pastori bapțiști recunoscuți oficial. Departamentul de cult a refuzat anterior, în februarie 1987, să autorizeze numirea sa în funcția în cauză. El a fost readmis ca membru al Uniunii Baptiste în noiembrie 1988, dar nu i s-a permis să-și reia activitatea de pastor.

97. Emilia POPESCU (a se vedea cazul Adrian STAIKU).

98. Nestor POPESCU, baptist roman și fost redactor de film, a fost, potrivit rapoartelor, concediat în iulie 1987 „pentru propagandă religioasă la locul său de muncă” și pentru „calomnie privind politica culturală a Partidului Comunist Român”. A fost arestat la 21 august 1987 în fața Ambasadei Elveției la București, pe care a vizitat-o în scopul înmânării unei scrisori care critica Guvernul. La 22 august, poliția i-a percheziționat locuința și i-a confiscat Biblia, o carte de rugăciuni și note pentru o carte despre România pe care intenționa să o scrie. După arestare, a fost dus la sediul serviciilor de Securitate națională pentru interogare; a fost acuzat de a fi adus vătămări corporale după o bătaie în fața Ambasadei Elveției și închis, iar apoi internat într-un spital de psihiatrie din Poiana Mare. A făcut apel împotriva detenției sale în iulie 1988, iar autoritățile de la spitalul de psihiatrie, se pare, la o primă audiere, au solicitat eliberarea sa. Cu toate acestea, medicii au fost supuși presiunilor din partea Securității și medicii și-au schimbat opinia în cadrul unei audieri ulterioare. Procurorul a recomandat eliberarea sa, însă instanța a decis, la 3 august 1988, ca domnul Popescu să fie internat în spital. În octombrie 1988, a intrat într-o

grevă a foamei de 10 zile pentru a protesta împotriva tratamentului la care este supus. Se spune că este încă reținut în spitalul de psihiatrie.

99. Ion PUIU, inginer în vârstă de 70 de ani, a fost, potrivit rapoartelor, plasat în arest la domiciliu la începutul lunii ianuarie 1989, iar blocul de apartamente în care locuiește a fost pus sub supraveghere constantă de Securitate. Pentru câteva luni nu a fost disponibilă nicio informație despre el sau soția sa. Ion Puiu a executat deja o pedeapsă de 17 ani de închisoare după desființarea Partidului Național Țărănesc, în care fusese membru activ. La 20 octombrie 1986, el și-a anunțat sprijinul pentru o declarație de comemorare a răscoalei maghiare, după care a fost interogată în mod repetat de poliție și bătut în mai multe rânduri.

100. Ion RACEANU, (vezi cazul G[h]eorghe APOSTOL).

101. Mircea RACEANU, născut în 1934, diplomat și fiul adoptat al lui Ion Raceanu (vezi cazul G[h]eorghe APOSTOL), a fost, potrivit rapoartelor, arestat la 31 ianuarie 1989 în București și reținut în arest preventiv sub acuzația de spionaj și trădare. A încercat să meargă la Ambasada Statelor Unite din București pentru a înmâna o copie a unei scrisori deschise care critica politica guvernamentală, semnată de șase foști membri ai Partidului (vezi cazul G[h]eorghe APOSTOL). Soția sa a fost arestată cu el și eliberată la scurt timp după aceea. A fost judecat în secret și condamnat la moarte, sentința fiind comutată la închisoare, la 4 septembrie 1989.

102. Ionel RADU, din Timișoara, a fost, potrivit rapoartelor, arestat în timp ce încerca să treacă ilegal frontiera iugoslavă la 22 august 1988. Grănicerii l-au arestat, l-au bătut și au asmuțit câinii pe el, astfel că fața sa este parțial desfigurată. A fost condamnat de instanța din Timișoara la 22 de luni de reeducare pentru încercarea de a trece ilegal frontiera.

103. Florian RUSSU, fondator în 1982 al organizației de tineret a desființatului Partid Național Țărănesc și fost șef al acestei mișcări, a fost, potrivit rapoartelor, încarcerat în mai multe rânduri, în particular în 1984 și iunie 1986, când a fost condamnat la patru luni închisoare pentru „parazitism”. A emigrat în octombrie 1988, după ce petrecuse patru ani în închisoare în total.

104. Valentin RUSU, (vezi cazul Nicolae IACOB).

105. Ioan Constantin RUTA, inginer bucureștean, a fost, potrivit rapoartelor, arestat la câteva luni după ce soția sa a primit azil politic în Statele Unite. A fost reținut fără să poată avea contacte timp de aproximativ patru luni, în condiții dure, și a suferit rele tratamente, lovituri și insulte în timpul interogatoriilor repetate din cursul anchetei. La sfârșitul acestei perioade, a fost acuzat de corupție. Procesul său a avut loc în patru audieri repartizate pe o perioadă de trei luni, fără să-și poată pregăti apărarea cu asistența unui avocat, fără să-și poată retrace declarațiile scrise obținute cu forța și fără să poată chema anumiți martori. În noiembrie 1986, a fost găsit vinovat de corupție și condamnat la șapte ani de închisoare și la o amendă de 100.000 de lei (aproximativ 8.000 de dolari). Se spune că a primit o grațiere prezidențială la 6 iunie 1987 și că a fost autorizat să emigreze în Statele Unite ale Americii.

106. Dan SAMPALEANU, profesor din Blaj, co-semnatar al apelului din august 1988 al Doinei Cornea împotriva planului de sistematizare rurală, a fost, potrivit rapoartelor, arestat la 12 aprilie 1989, bătut grav cu bastoanele și interogată fără pauză timp de 18 ore, după ce a încercat să o întâlnească pe Doina Cornea.

107. Florentin SCALEȚCHI, (a se vedea cazul Lucian IANCU).

108. Hans Werner SCHNEIDER, în vârstă de 29 de ani, a încercat, potrivit rapoartelor, să părăsească țara în 1987. A fost văzut ultima dată în stația Turnu Severin, unde a fost arestat la 21 august 1987. Familia sa nu a primit nicio informație despre el de la autorități.

109. Bela SEPSI, soțul unuia dintre enoriașii Pastorului Laszlo Tokes (a se vedea cazul Laszlo TOKES), a fost, potrivit rapoartelor, acuzat în octombrie 1989 de deținere ilegală de monedă străină. În timpul interogatoriului, a fost rănit grav la cap și a trebuit să fie dus la spital, unde a fost internat la terapie intensivă.

110. Bogdan ȘERBAN și Ioan VOICU, sindicaliști, co-semnatari ai apelului Doinei Cornea din august 1988 împotriva planului de sistematizare rurală, au fost, potrivit rapoartelor, bătuți și arestați în Piața Libertății din Cluj la 1 mai 1989, împreună cu Mihai Torja (vezi cazul Mihai TORJA) pentru că au încercat să o întâlnească pe Doina Cornea (vezi cazul Doina CORNEA). Bogdan Șerban a luat parte, potrivit rapoartelor, la încercarea de a organiza un sindicat independent la fabrica de arme din Zărnești, de lângă Brașov, în iunie 1988.

111. Pia ȘERBĂNESCU, (vezi cazul Dorel DORIAN).

112. Werner SOMMERAUER, de etnie germană, a fost condamnat, potrivit rapoartelor, la trei ani de muncă disciplinară în orașul Tulcea din Delta Dunării, după ce a luat parte la manifestația de la Brașov din noiembrie 1987.

113. Adrian STAIKU și Emilia POPESCU, ambii în vârstă de 34 de ani, au trecut ilegal frontiera în Ungaria la 7 mai 1988; au fost returnați în România și arestați de autoritățile române la data de 15 mai 1988. Au fost grav bătuți în închisoarea din Oradea înainte de proces și au fost condamnați la câte 16 luni de închisoare în conformitate cu articolul 245 din Codul Penal.

114. Nicolae STANCESCU, inginer hidraulic, a fost, potrivit rapoartelor, constrâns să se pensioneze anticipat din cauza opiniilor sale politice reformiste. A executat mai multe pedepse cu închisoarea și a avut mai multe perioade de arest la domiciliu în ultimii doi ani.

115. Nicolae STOIA, profesor la Universitatea din Cluj și autor al unei publicații *samizdat*, a fost arestat în iunie 1984. Nu există alte informații cu privire la cazul său.

116. Ion STOICA (vezi cazul Dorel DORIAN).

117. Geza SZOCS, intelectual de etnie maghiară, una dintre persoanele responsabile de buletinul de știri neoficial⁵ *Ellenpontok* și unul dintre editorii unui memorandum, publicat în octombrie 1982 în numărul opt din *Ellenpontok*, cu privire la situația minorităților etnice din România și destinat participanților la Conferința de la Madrid privind implementarea Acordurilor de la Helsinki, a fost, potrivit rapoartelor, plasat în arest la domiciliu după publicarea memorandumului. Cărțile și manuscrisele sale au fost confiscate, iar el a fost supus la mai multe interogatorii și percheziții la domiciliu. Telefonul i-a fost interceptat și în august 1986 a fost expulzat în Ungaria.

118. Ladislau și Maria SZOKE, ingineri, au solicitat, potrivit rapoartelor, în urmă cu zece ani să se alăture membrilor familiilor lor din Republica Federală Germană. Amândoi au fost concediați de la Institutul de Instrumente Tehnice (IPUC) din Timișoara în februarie

5 De fapt, în perioada în care a apărut, o revistă clandestină cvasilunară (nota tr.).

1989, în timp ce Ladislau Szoke era în concediu medical. Fiul lor Dieter, în vârstă de 9 ani, este, potrivit rapoartelor, grav bolnav și are nevoie de tratament și medicamente care nu sunt disponibile la nivel local.

119. Laszlo TOKES, pastor al Bisericii Reformate din Timișoara, a fost, potrivit rapoartelor, concediat în 1988, după ce a criticat descreșterea constantă a numărului de studenți autorizați să studieze teologia. La 1 aprilie 1989, episcopul din Oradea, Laszlo Papp, a ordonat, potrivit rapoartelor, transferul lui Tokes de la Timișoara într-un sat îndepărtat, pe care Tokes l-a refuzat, cu sprijinul parohiei sale. El a fost ridicat pentru interogatoriu în august 1989 în urma difuzării la televiziunea maghiară, la 24 iulie 1989, a unui interviu în care a criticat, în particular, politica de sistematizare rurală. În septembrie 1989, mai mulți membri ai parohiei sale au fost supuși presiunilor și amenințărilor menite să creeze antipatie între ei și Tokes (a se vedea cazul Erno UJVAROSSY). Parohia este sub supraveghere constantă de la începutul lunii septembrie 1989. În octombrie, procedurile pentru expulzarea lui Laszlo Tokes din parohia sa din Timișoara au fost demarate de către episcopul Laszlo Papp, iar la 20 octombrie, instanța din Timișoara a dispus expulzarea sa, după care el și familia sa s-au refugiat în biserică. La 2 noiembrie 1989 a fost atacat de patru bărbați mascați în biserică și a fost ușor rănit la frunte.

120. Ioan Eugen TOMTEANU (a se vedea cazul Mihai BOGONAȘ).

121. Nicolae și Petru TONITZA, în vârstă de 25 și 21 de ani, respectiv, au fost, potrivit rapoartelor, lipsiți de mijloacele de subzistență și expulzați din apartamentul lor și din universitate după ce mama lor, un dizident politic, s-a refugiat în Franța. Se spune că tatăl lor a murit în circumstanțe ce nu au fost explicate.

122. Mihai TORJA, instalator, născut la Brașov în 1964, și Marian LUPAU, angajat în prezent la o fabrică de celuloză de lângă Brașov, au fost, potrivit rapoartelor, bătuți de un agent al Securității, concediați de la fabrica de armament de la Zărnești și trimiși la alte locuri de muncă ca muncitori necalificați, în urma unei încercări de organizare a unui sindicat independent la fabrică, în apropiere de Brașov, în iunie 1988. Se spune că Mihai TORJA a participat anterior la o demonstrație în sprijinul muncitorilor brașoveni în noiembrie 1987, și ulterior a fost exmatriculat de la Universitatea Politehnică din Brașov, unde lua cursuri serale. Mai recent, la 1 mai 1989, a fost bătut brutal și arestat la Cluj pentru că a încercat să o întâlnească pe Doina Cornea (a se vedea cazul Doina CORNEA). Atât Torja cât și Lupău se numără printre semnatarii apelului făcut public de către Doina Cornea în august 1988 împotriva planului de sistematizare rurală.

123. Karoly TOTH, intelectual de etnie maghiară, una dintre persoanele responsabile pentru buletinul de știri neoficial *Ellenpontok* și unul dintre editorii unui memorandum, publicat în octombrie 1982 în numărul opt din *Ellenpontok* cu privire la situația minorităților etnice din România și destinat participanților la Conferința de la Madrid privind implementarea Acordurilor de la Helsinki, a fost, potrivit rapoartelor, arestat la domiciliul său din Oradea la 7 noiembrie 1982. În timpul interogatoriului a fost bătut de poliție, care l-a lovit cu picioarele, l-a dat cu capul de perete și l-a lovit la cap, gât și spate cu un baston de cauciuc. A fost eliberat la 11 noiembrie, iar semnele lăsate de lovituri erau încă vizibile două săptămâni mai târziu. A fost, potrivit rapoartelor, expulzat în Ungaria în iulie 1984.

124. Victor Vasile TOTU (a se vedea cazul Gheorghe PAVEL).

125. Zoltan TUDORAN, în vârstă de 28 de ani, din Miercurea Cluj, a fost, potrivit rapoartelor, arestat în martie 1988 după ce a protestat împotriva tratamentului aplicat minorității maghiare din România. A fost condamnat la 20 de ani de închisoare.

126. Georgică TUFEANU, în vârstă de 31 de ani, pictor industrial din Galați, a fost, potrivit rapoartelor, condamnat în martie 1989 la 16 luni de închisoare pentru furt. La apel sentința a fost înlocuită cu una de 28 de luni de închisoare. A fost arestat în august 1989, probabil pe 29, data la care a intrat în vigoare sentința sa. Potrivit autorităților locale, el a solicitat autorizație să părăsească țara în mai multe rânduri, din 1986, și deținea mai mulți bani decât putea fi justificat de poziția sa socială, fapt care le-a dus la concluzia că a comis un furt. Potrivit altor surse, el a primit banii de la rude care locuiesc în străinătate. La 16 august 1989, i s-a acordat, potrivit rapoartelor, permis de ședere și de muncă în Suedia.

127. Erno UJVAROSSY, antreprenor, asociat apropiat al pastorului Laszlo Tokes (vezi cazul Laszlo Tokes) și membru activ al Bisericii Reformate din Timișoara, a fost, potrivit rapoartelor, amenințat cu concedierea sau transferul la un alt loc de muncă, pentru a-l descuraja să-l sprijine pe Laszlo Tokes. La 12 septembrie 1989, a dispărut în circumstanțe misterioase și, la 14 septembrie, a fost găsit mort într-o pădure din afara Timișoarei, cu urme de sânge pe cap. Ancheta a ajuns la concluzia că decesul a fost o „sinucidere prin absorbția de medicamente”. După ce a auzit de dispariția lui Ujvarossy, Laszlo Tokes i-a scris episcopului din Oradea, Laszlo Papp, informându-l despre atmosfera de teamă și intimidare din parohie și solicitând mijlocirea lui pentru remedierea situației.

128. Anton UNCU (a se vedea cazul Petre Mihai BĂCANU).

129. Gheorghe-Emil URSU, inginer civil din București, în vârstă de 60 de ani, arestat la 21 septembrie 1985, a fost, potrivit rapoartelor, cercetat constant din 3 ianuarie 1985 după ce a criticat politica guvernamentală și pe președintele Ceaușescu. La 26 octombrie 1985, soția sa a fost informată de autorități că acesta s-a îmbolnăvit în detenție și la 19 noiembrie i s-a spus că soțul său a murit în urma unei insuficiențe cardiace. Se pare că Gheorghe-Emil Ursu a fost incinerat la 23 noiembrie și, potrivit membrilor familiei sale care au reușit să arunce o scurtă privire asupra corpului său în ziua precedentă, urme de sânge erau vizibile pe cămașă, iar tâmpla sa stângă avea semne de rănire. Conform informațiilor primite, moartea sa a fost rezultatul relexelor tratamente din timpul detenției.

130. George VASILESCU, avocat pensionar și co-semnatar al mai multor scrisori deschise ale Doinei Cornea, este, împreună cu familia sa, supus potrivit rapoartelor hărțuirii poliției din septembrie 1988. Telefonul său a fost deconectat din 15 ianuarie 1989 și nu au mai fost primite alte informații despre el de la sfârșitul lunii februarie 1989.

131. Ștefănescu VIORICA (vezi cazul Marin CHIRIȚA).

132. Arpad VISKY, actor de etnie maghiară, a murit la 5 ianuarie 1986 în circumstanțe care nu au fost explicate, într-o pădure de la marginea orașului Sfântul Gheorghe. Raportul oficial afirmă că s-a sinucis, dar circumstanțele morții sale rămân neclare. Arpad Visky, care a solicitat să emigreze în Ungaria în toamna anului 1985, a fost supus presiunilor și amenințărilor de către poliție cu puțin timp înainte de moartea sa.

133. Ferenc VISKY, membru al Bisericii Reformate, a fost, potrivit rapoartelor, obligat de episcopul său să se pensioneze în 1983, după ce a organizat întâlniri neautorizate.

Autoritățile l-au obligat să-și părăsească locuința și i-au confiscate cărțile religioase. Fiul său, Andras Visky, activist creștin, se spune că ar fi supus și el supravegherii și hărțuirii poliției.

134. Florin VLASCIANU (a se vedea cazul Gheorghe PAVEL).

135. Ioan VOICU (a se vedea cazul Bogdan ȘERBAN).

136. Johann, Michael și Erhard ZIKELI (A se vedea cazul Mihai BOGONAȘ).